Эхэ hайхан нютагаа эб хамта мандуулая!

БУРЯАД ҮНЭН

1921 оной декабрийн 21-hээ гаранз

Бүгэдэ арадай газетэ

1993 ДЕКАБРЬ 15
Үбэлэй дунда (хулгана) hарын 2
СРЕДА
Гарагай 4
№ 239 (18851)
Газетын сэн захилай 2 түх.
Хэлсээтэ сэн

Малай үбэлжэлгэ — шанга шалгалта

ХОЁР ТАЛАДАА ТУҺАТАЙ

...лэй малай үбэлжэл... бэлдээд, мүнөө үн... байнан тухай хоёр ... гү, али «Побе... ...ьдурга» колхозу... ...ндо өөhэд өөhэ... ...адалгатай шалгал... ...үнгэргэгдэбэ. Рай... ...ирганнай зүгhөө ...росгоевой ударн... ...лгалтын комиссин... ...түрүүн «Победа» ... адууhа малай буу... ...р ябажа, шалгал... ...лбэ. «Победа» колх... ...түрүүлэгшын уялга... ...ш В. Г. Галынов, ...ма» колхозhоо прав... ...түрүүлэгшэ Л. Д. ...лова гэгшэд комис... ...лэгтэ орсо. Тэдээн... ...на районой худөө ... управленинн аха... ...техник Ч. С. Чойб... ...районой ветеринарна ... мэргэжэлтэн Б. Ц. ...апов, хоёр ажахын ...нууд, фермэнүү... ...агшанар, ахалагша ... хонишод олоор ха... ...лаи байна. Эдэнэр ...hаалинн фермэ, ...ай холын гуртэнүүд ... хонишодой отаранууд... ...ажа, байдалтайнь ду... ...лсаа, дутуу дунда... ...нь элирүүлээ, бэе ... туhатай зүбшэлнүү... ...лсөө. Энэ жэлэй ма... ...ьлжэлгэ эмхи гурим... ...үнгэргэхын тула ...үү шалгалта үнгэр... ... өөhэд өөhэдтэнь ехэ ... байха гэжэ хэлсээ. ...льдурга» колхозой по... ... дээрэ хуялагдажа ...рдоогүй, hүрилэгдөө... ...лоомоной харагдаа... ...ань, «Победа»... кол... ...рэнээ hаанай шэрэжэ ...лэй байба. Тоhо түлн... ...мүнгэ зөөринн дутал... ...аа боложо, эгэтын... ...ид энэ харюусалга... ...лэлмэрөө гээгдэжэ за...

...нөө жэлдэ сагай ула... ...ай тогтуурингүй байhан ...ээ хаа хаанагүй hолоо... ...бага байхань. Нёдондо ...ь hолоомоной хэды ехээр ...лэгдэhэншье hаань, тэ... ...гам хайрагүйгөөр хэ... ...лэнhэнь боложо, ха... ...й хагсуу хүйтэн үдэр... ...тэ тэрэнь үхэр малда ...лэй хүрэнгүй үлэшоо ... Нимэ байдалаа хараада ...ка, «Победа» колхозой ...низаторнууд малшан бү... ...ооо хубаарнин ёноор hо... ...ооо буулгажа байнхай. ...ина ондо hолоомоной ...ар ноёсэлэгдэhэн ушар... ...эдэнэр малдаа дэбди... ...р болгожо хэрэглэхэгүй ...жэ шиидэбэ. В. Г. Галы... ...ай мэдүүлhэнэй ёноор, ...ломо шэрэлгэдэ долоон ...ктор хабаадуулагдана.

Үльдэргын хонидой отара... ...уд дээрэ эгээл үнэгүй дэб... ...эр—хохир элбэгээр бэ... ...лэгдэнхэй. Харин «Побе... ... колхоздо тиимэ юумэн ...ойдоошье харагдабагүй.

Хоёр ажахын байдалаар ...тэ танилсахадаа, мүнөө ...дэ худөө ажахыда худэл... ... байhан хүнүүдтэ, хүтэл... ...рилэгшэдтэ хүшэр гэжэ ...лгоохоор. Тохёолдоhон энэ ...далhаа гарахын тула ...тын-Адагай. Үльдэргын ...ри зондо дары шиидхэхэ ...уудалнууд олон.

Ажахынуудаа энэ зандань, ...үрин бүтэн үлөөхын тула ...ын хэгдэхэ ёнотойб? Худео... ... түхэреэн жэл соо үйлэд... ...ирилжэ олоhон продукцинь ...ямда сэнтэйгээр гү, али ...шинтээр шахуу худалдаг... ...дана. Мүнөө сагта аграрна ...сектор гүрэн түрэhөө туhа... ...амжада хүртэхэсэ болинхой. «Победа», «Ульдурга» колхозууд финансова хэды бэр... ...эшээлтэй байдалтайшье hаа, ...өөhэдынгөө арга боломжо ...бэдержэ, байра байдалаа, ...техникэ, машинаяа заhаба... ...рилхые, hэльбэн шэнэлхые ...ролдодог байна. Үглөөдэ... ...рэйнгөө ажабайдал хараада ...абажа, инженерно-техническэ арга бодолнуудаа хэрэг... ...дэрэнь бэелүүлдэг байна ...ха юм. «Победа» колхозой ...түлөөлэгшэд хуршэнэртөө ...яала олохон hайшаалтай ...юумэнүүдые хараа. Харин Үльдэргын малшад «Побе... ...да» колхозой Һубаряагай ...ааг дэлгүүрэй эко... ...номикын оршон байдалда ...ажамидарха аргатай болоно... ...бди гэжэ тэрэ дуулгаба.

«Победа» колхозой түрүү... ...лэгшын уялгые дүүргэгшэ В. Г. Галынов хуршэнэрэйн... ...гөө байдалые яhала магта... ...ба. Үбhэ тэжээлээ шэрэжэ ...гаргаhан, хохир бэлдэhэн, ...инженернэ албанай хүдэлмэ... ...ри тушаа тогтоhон байха юм. Үхэршэд, хонишодной мүнөө ...гэр бүлөөрөө хүдэлдэг бо... ...лоходоо, бэлшээри зүбөөр ...хэрэглэжэ hураба. Ажахын ...хүтэлбэрилэгшэд малша... ...даараа ябахаяа болёо, тэдэ... ...нэрэй дунда хүдэлмэри ...ябуулнагүй гээшьень зүб... ...шөөжэ, бэе дээрээ гэмээ мэ... ...дэржэ абаба. Соёлой, меди... ...цинын талаар хангалга бай... ...хагүй. Райондо эдэ бү... ...гэдые үнинэй мартанхай.

Энэ жэлэй малай үбэлжэлгын үедэ неделиин четверг бүхэндэ манай медицинүүд, соёлой хүдэлмэрилэгшэд хүдөө малшадаараа ябаха гурим тогтообо. Райпогой автолавкаhаа арсанхайбди. Юундэб гэхэдэ, малшадта худалдажа абаха мүнгэн гартань байхагүй. Колхозойнгоо авто-магазин өөhэдөө хэрэглэхэмнай.

мэеэ бүтэн бүрин үлөөхын тула коллектив соогоо юу хээ ондоо болгон хубилгаха хэрэгтэй. Хангалгын зарим албануудhаа арсаха ушартай болоноби.

«Победа», «Ульдурга» колхозуудаар ябаhанай hүүлдэ хани нүхэдэй хөөрэлдоон болоо.

— Һүүлэй жэлнүүдтэ мартагдаhан энэ заншалаа мүнөө дахинаа hэргээжэ байhамнай ехэл hайн. Түрүү дүй дүршэлөө андалдаха, хоёр талаhаа шалгалта үнгэргэхэ, социалис мүрысөө эмхидхэхэ хэрэгые хэншье болюулаагүй. Эндэ бидэ өөhэдөө гэмэтэйбди. Дутуу дунданууд хаанашье бин. Мэргэжэлтэд ходо ябажа байха ёнотой. Бидэ өөhэдтөө байhан дутагдалнуудаа мэдэжэ байгаашье hаа, тоохоёо болишонхойбди. Харин сидоо тээhээ ерэhэн хүнүүд хуу хараад байна ха юм. Иимэ шалгалта үнгэргэhэн хүнүүдтэ баяр баясхалан хүргэнэб. Бее бэедээ ябалсажа, дүй дүршэлөөрөө андалдалсажа байхада, ехэл hайн гэшэ,—гэжэ «Победа» колхозой ахалагша хонишон Дулма Цыбикжаповна Цыренова хэлэбэ.

Һубаряагай hү hаалиин фермын бригадир Цыдендамба Будаев hанамжаараа хубаалдаба: «Урдань ажал мүртэй хэнгүйгөөр, салин хүлhэ абадаг улад коллектив бүхэндэ шахуу яhала олон ойгаа. Мүнөө бидэ үйлэдбэринн ёнотой өөдэ болообди. Манда үлүү хүнүүд хэрэггүй. Үльдэргынхидэй бухы тэжээлээ малайнгаа буусануудта абаашажа үрдинэнинь ехэл hайнаалтай. Хөөрэ талада орхигдоhон үбhэн, hолоомон малда эдигдэжэ hалахагүйнь ха юм. Малайнь байрануудта дулаан, хуурай. Малшан бүхэнэй малай үүлтэр hайжаруулха, селекционно хүдэлмэри эрхилхэ хэрэгтэ өөhэд өөhэдынгөө туhаламжа үзүүлдэгынь баhал hайн. Урдань манда энэ хүдэлмэри ябуулха туша минл хөөрэлдөөд, хооhон хубхай үгөөр бее бэеэ мэхэлдэг байгаабди. Мүнөө юун үлөөб? Ямар мүр сараа орхигдооб? Гэмэ эзмэтэй хүнүүдшье олдохогүй. Хүгжэлтын зогсошоhон үе сагта поёд hайд олоороо гүйлгэлдэжэ. ямар тодорхой ажал ябуулдаг байгааб? Гансал энэ-тэрэ hонин дуулахадаа, баярлахалши даа. Һүүлэй жэлнүүдтэ районой мэргэжэлтэдhээ байха нютагайнгаа ноёдые харахаяа болишонхойбди. Тиимэhээ нимэрхүү уулзалгануд ехэл аша туhатай».

«Үльдурга» колхозой Түбэй hү hаалиин фермые даагша Д. Д. Чимитова энэ уулзалга дээрэ үгэ хэлэхэдэ, малшадай хүшэр хүндэ байдалда тодорхойгоор тогтоо. Колхозой правленинн зүгhөө моральнь болон материальна талаар урмашуулhанайнь ашаар дэлгүүрэй экономикын оршон байдалда ажамидарха аргатай болоноби гэжэ тэрэ дуулгаба.

«Победа» колхозой түрүүлэгшын уялгые дүүргэгшэ В. Г. Галынов хуршэнэрэйнгөө байдалые яhала магтаба. Үбhэ тэжээлээ шэрэжэ гаргаhан, хохир бэлдэhэн, инженернэ албанай хүдэлмэри туша тогтоhон байха юм. Үхэршэд, хонишодной мүнөө гэр бүлөөрөө хүдэлдэг болоходоо, бэлшээри зүбөөр хэрэглэжэ hураба. Ажахын хүтэлбэрилэгшэд малшадаараа ябахаяа болёо, тэдэнэрэй дунда хүдэлмэри ябуулнагүй гээшьень зүбшөөжэ, бее дээрээ гэмээ мэдэржэ абаба. Соёлой, медицинын талаар хангалга байхагүй. Райондо эдэ бүгэдые үнинэй мартанхай.

Энэ жэлэй малай үбэлжэлгын үедэ неделиин четверг бүхэндэ манай медицинүүд, соёлой хүдэлмэрилэгшэд хүдөө малшадаараа ябаха гурим тогтообо. Райпогой автолавкаhаа арсанхайбди. Юундэб гэхэдэ, малшадта худалдажа абаха мүнгэн гартань байхагүй. Колхозойнгоо авто-магазин өөhэдөө хэрэглэхэмнай.

Хоёр таладаннаа туhатай, аша үрэтэй хөөрэлдөөн үрбан часай туршада болоо. Ажахы эрхилхэ шэнэ гурим-май үедэ кадрнуудай дунда тодорхой ажал ябуулха, тэдээндээ hаналаа табиха туша хөөрэлдөөн баhал болоhон байна. Эдэ хоёр ажахы кадрнуудаар яhала хүсэд хангагданхай юм. Наhатайшуулай пенсидэ гарахадань, тэдэнэрэй орондо залуушуул олоороо ерэжэ хүдэлнэ.

Д. Ч. Боросгоев салин түлбэрин дээрэ тогтоходоо, натуральна түлбэрин саашадаа хэрэглэдэг болохо хэрэгтэй гэжэ мэдүүлбэ.

Э. БУДАЕВ,
«Яруума» газетын редактор.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Победа» колхозой Һубаряагай hү hаалиин фермын коллектив.

Декабрийн 12-то Россин Федерацини Федеральна Суглааранда hунгалта үнгэрбэ

«ГАЗАА ХҮЙТЭНШЬЕ hАА, СЭДЬХЭЛТНАЙ ДУЛААН»

Урдань манай орондо болоhон hунгалтануудай үедэ хариин оронуудай ажаглагшад нэгэтэшье байжа үзөөгүй аад, hаяхан боложо үнгэрhэн hунгалтын урда гээнь, боложо байха үедэнь хэдэн зуугаад ажаглагшад байлсаба. Европын Холбоонhоо эльгээгдэhэн, Германийн профессор, хуулиин hоной доктор Мартин Финке hунгалтын урда тээ манай эндэ пилээд удаан байжа, hунгалтада бэлэдхэлтэй дэлгэрэнгыгээр танилсаа hэн. Һунгалтын болохоhоо урда тээхэнэ үшөө нэгэ бүлэг манай республикада ерэжэ, hунгалтын бэлэдхэл, ябасые шэнжэлhэн байна.

Великобританийн ажаглагшадай бүлэгэй бүридэлдэ ороо гэбэл, Бирмингем хотын hунгуулийн комиссийн түрүүлэгшэ **Питер Хатч**, консервативна партиhаа 1983—1987 онуудта парламентын гэшүүн байhан **Джеффри Лоулер**, Великобританийн Россидахи посольствын 1-дэхи секретарь **Николас Фостер** гэгшэд болоно.

Декабрийн 13-да республикын Министрнүүдэй Соведтэ тус бүлэгэй гэшүүдэй хабаадалгатайгаар пресс-конференци болобо.

Министрнүүдэй Соведэй таhагай гол мэргэжэлтэн **Э. А. Уланов** пресс-конференциие нэгэhэн байна.

Президент Ельцинэй гуйлтаар Великобританиhаа 20 ажаглагшад 10 бүлэг боложо хубаараад, hунгалтые шалгаха зорилготойгоор орон соогуур таранхая гэжэ Николас Фостер оролто үгэ соогоо хэлэбэ. Бүлэг бүхэндэ 1 депутат, 1 эксперт ороо юм. П. Хатчын ударидадаг hунгуулийн комиссийн хүдэлдэг Бирмингем хотодо бухы дээрээ 2 миллион хүн ажаhуудаг, тэдэнэй 700 мянганинь hунгагшад болоно. Тиимэhээ hунгалтын яагаад болодогые тэрэ hайн мэдэхэ. Великобританийн бусад бүлэгүүд Владивосток, Саранск, Красноярск, Москва хотонуудта, Хальмагта ошонхой.

— **Манай республикада байха үедөө хэр ехэ хүдэлмэри дүүргэжэ үрдеэбта, hаад табигдаагүй бэзэ?**

Дж. Лоулер: Танай эндэ ойро зуура байбашье, олон хүнөөр уулзажа хөөрэлдөөбди. Анханhаа нягта харилсаа холбоо тогтоонгүйгөөр хүдэлхэнь хүндэ hааб даа. Эдэ үдэрнүүдтэ республикын, хотын засагай зүргаануудай тушаалтадтай, hунгуулийн комиссийн гэшүүдтэй, журналистнуудтай, парти, хүдэлөөнүүдэй зүгhөо табигдаhан ажаглагшадтай, кандидадуудтай уулзажа, hунгалтада бэлэдхэлэй талаар олон асуудалнуудтаа хариоунуудые абаабди. Энэ шалгалтын дүнгөөр Великобританийн правительствада элидхэл хэхэ hэн тула тобшололнуудаа мүнөө гүйсэд хэлэхэ аргамнай үгы. Юрэнхыдөө hунгалтын бэлэдхэл, эмхидхэл hайнаар хэгдээ гэхэ байнабди.

— **hайн эмхидхэлhээ гадна Великобританийн парламентын гэшүүн байhан таниие үшөө юун гайхуулаб?**

Дж. Лоулер: Республикынтнай газар дайда үргэн ехэ тула кандидадуудта районуудаар ябахань хүшэр. Бэшээршье тиимэ илгаагүй, манай тэндэхидэл, кандидадууд тон түрүүн арад зонтой уулзаха гол зорилготой байна.

— **Албанhаа гадуур хараhан, үзэhэнтнай?**

Дж. Лоулер: Урда тээнь 4 дахин Росси ерээ hэм. Тезд аяар Байгал хүрэтэр түрүүшынхеэ ерэбэ гээшэб. Эндэхи байдал тухай мэдэсэмни багашаг байгаа. Сагай уларил хүйтэншье hаа, зоной хандаса дулаан, хүндэмүүшэ, тэрэ тоодо hунгуулийн участогуудта.

— **Хотоhоо гадуур хаагуур ябаабта?**

П. Хатч: Олон тээгүүр ябаха гэжэ оролдоогүйбди. Үсөөн газарта удаан байлсаад ажаглахада hураггүй дээрэ юм бэзэ. Хото соо бухы түрбан районуудай участогуудаар ябаабди. Үшөө Ивалгын рэйон хүрөөбди.

— **Һунгалта тухай дүримые эбдэhэн ушар дайралдаа гү?**

Дж. Лоулер: Элидхэлээ дамжуултараа энээн тухай мэдэсэхэ аргагүй байнабди. Зүгөөр нютагай нинтып эмхинүүдэй ажаглагшадтай хөөрэлдэхэдэ, тэдэ сэдьхэлээ хананги байна. Тиигээдшье имагтал шалгаха бэшэ, харин hунгалтын эмхидхэлые хараха зуураа зохихо туhаламжашье үзүүлхэ зорилготой ха юмбибди.

— **Эрдэм hуралсалтнай ямар бэ? Мүнөө ямар туушаал эзэлнэбта?**

Дж. Лоулер: Университедтэ нинтын харилсаануудые шудалhанби. Тэрэ үедэ политикада оролсожо захалаа hэм. Һунгалтада кандидатураяа дэбжүүлээд, 1983—1987 онуудта парламентын депутат байгааб. Тезд 4 жэл болоод, удаадахи hунгалтада урагшагүйдөөб. Мүнөө нинтын харилсаануудай талаар мэргэжэдэг хубини нэгэ фирмэдэ хүдэлнэб.

— **Британийн парламент дэлхэй дээрэ эгээл үнинэйхинь болодог гээшэ. Тэрэ аяар гурбан зуу гаран жэлэй саана бии болоhон түүхэтэй. Тохоржо тогтошоhон энэ гурим, байгуулалтатнай хашартай болошодогүй юм гү?**

Дж. Лоулер: Тэрэ гү, али энэ политигууд, тушаалтад хашартай боложо магад, харин байгуулалта, гурим бухы дээрээ сэдьхэлдэмнай зохилдоhон зангаараа гээшэ ха.

И. БАДМАРИНЧИНОВ.

АГЫНХИД ТҮЛӨӨЛЭГШЭДӨӨ hУНГАБА

Үнэгэрhэн амаралтын үдэр Агын Буряадай автономито округой хүн зон Россин Федерацийн Федеральна Суглаанай hунгалтада олороо хабаадалсажа, гүрэн түрынгөө дээдын парламентда өөhэдынгоо эрхим хүбүүдые шэлэжэ, депутадуудаар hунгаба. Тусхайлан хэлэбэл, Федерацийн Советэ hунгуулийн 80-дахи хоёр мандатна округоор Могойтын районой медицинскэ нэгэдэлэй ахамад врач **Намдак Жамбалович Жамбалов**, Агын округой Советэй Бага Советэй түрүүлэгшэ **Болот Ванданович Аюшиев** гэгшэд Федерацийн Советэй депутадуудболобо. Россин Федерацийн Гүрэнэй Дүүмэдэ hунгахаhунгуулийн 215-дахи округоор Россин Федерацийн правительствын дэргэдэ Агын Буряадай автономито округой түлөөлэгшэ **Баир Баясхаланович Жамсуев** депутадаар hунгагдаhан байха юм. Эдэ нүхэдөө халуунаар амаршалая!

Ц. ГОНГОРОВ,
манай корр.

Президентын түбэй мэдээсэл

МОСКВА. Һунгалтын урдахи долоон бүлэглэл hунгаршадай дуунуудай 5-hаа дээшэ процентые абажа, Федеральна суглаанда орохо болобо. Декабрийн 13-да Москвагай сагаар 13 час 45 минутада Президентын яаралтай шухала мэдээсэлнүүдэй түбhөө нинтэ федеральна округоор hунгалтын нимэ дүнгүүд ИТАР—ТАСС-ай корреспондентдэ мэдээсэгдээ hэн.

Һунгалтын урдахи бүлэглэлнүүдэй дундаhаа Либерально-демократическа парти (20 шахуу процент дуу абаа) түрүүлжэ ябана. Хоёрдохи hуурнда—«Выбор России» (13 процент шахуу дуу абаа), гурбадахида Россин Федерацийн Коммунис парти (10 процент) гараhан байба. 5 процентын хаалта дабаhан «России эхэнэрнүүдэ», Аграрна парти, Явлинскийн бүлэглэл ба Россин нэгэдэлэй ба эблэрэлэй парти удаадахи hууринуудые эзэлhэн байгаа hэн.

Демократическа шэглэлтэй дүрбэн бүлэглэлэй дундаhаа Россия демократическа-реформонуудай хүдэлөөн (Попов-Собчак гэгшэдэй парти) түрүүлжэ ябана.

Гүрэнэй дүүмын депутадуудай ороидоол хахад хубинь гэхэ гү, али 225 хунинь партийна списогүүдээр hунгагдаhан байха гэжэ hануултай. Тиимэ дээрэhээ нэгэ мандадтай ба хоёр мандадтай округуудhаа hунгагдаhан депутадууд парламентдахи хүсэнүүдэй хубаарилые хубилгажа магадгүй.

МОСКВАГАЙХИД КОНСТИТУЦИИЕ ДЭМЖЭБЭ

МОСКВА. Дуугаа үгэлгэдэ хабаадаhан москвагайхидай 70 шахуу процентнь Россин шэнэ Конституцийн түлөө дуугаа үгэhэн байгаа. Мэридэ үнгэргэгдэhэн пресс-конференци дээрэ городской hунгуулийн комиссийн түрүүлэгшэ Анатолий Петров эдэ тоонууд тухай мэдээсээ бэлэй.

Дуугаа үгэлгын, списогүүдтэ оруулгдаhан москвагайхидай 52 процентнь дуугаа үгэлгэдэ хабаадаа гэжэ тэрэ мэдээсээ.

БАШКОРТОСТАНАЙ ТҮРҮҮШЫН ПРЕЗИДЕНТ

УФА. Һунгашадай 66 процент дуу абаад, Верховно Советэй Түрүүлэгшэ Муртаза Рахимов республикын толгойлогшо болобо гээд уридшалан хэгдэhэн мэдээнүүдhээ элирээ юм. Тиигэжэ Башкортостанай түрүүшын Президент hунгагдаба гээшэ.

—Декабрийн 14-нэй hүүлдэ дуугаа үгэлгын бусад мэдээнүүд эли болохо юм,—гэжэ республикын Түбэй hунгуулийн округой түрүүлэгшэ Владимир Косенко ИТАР—ТАСС-ай корреспондентдэ мэдээсээ бэлэй.

ТАТАРСТАНДА hУНГАЛТА БА РЕФЕРЕНДУМ БОЛООГҮЙ

КАЗАНЬ. Татарстанда hунгалта ба референдум болоогүй гэжэ элирээ, Эндэ бүридхэлдэ абтаhан hунгаршадай ороидоол 13,8 процентнь дуугаа үгэлгэдэ хабаадаhан байба.

Приволжско райондо дуугаа үгэгшэдэй тоо эгээл олон гэхэ гү, али 23 процент болоо гэжэ республикын hунгуулийн комиссийн түрүүлэгшэ Любовь Гусева ИТАР—ТАСС-ай корреспондентдэ мэдээсээ hэн. Нижнекаменска болон Набережно-Челнинскэ округуудта эрхэтэдэй ороидоол 7—8 процентнь дуугаа үгэлгэдэ хабаадаа юм.

Референдумые ба hунгалтые буруушаажа, агитаци ябуулhаа дээрэhээнь нимэ дүнгүүд туйлагдаа гээшэ ха.

Үдэр бүхэнөө—үндэр ургасада

ҮҮСХЭЛ ДУТАЛДАНА ХА

Намарай халуун ажал үни хада дүүрэнхэй. Ургаса хуряадаг техникэ нэгэ газарта суглуулагданхай, машина, техникэ хадагалдаг тусхай талмай дээрэ үбэлэйнгөө хадагалаанда табигданхай байха ёнотой ха юм. Энэ талаар талмайн хүдэлмэрилэгшэд ехэхэн хэмжээнэй ажал ябуулха уялгатай гээшэ.

«Победа» колхоздо энэ талаар ямар хүдэлмэриин ябуулагдаhан тухай харабал, анзаhан, борпойнууд, сеялкэ болон культиваторнууд талмай дээрэ суглуулагдажа хадагалагданхай. Тракторна бригадын бригадирнууд эдэ техникэсэ талмайс даагшада туша ажа үгэдэг гуримтай юм. Тиихэдээ ямар техникэдэ ямар зүйлэй детальнууд дуталданаб гэжэ нэн түрүүн хэлсэдэг заншалтай. Нимэ хүдэлмэри ябуулhанай, запас хэрэгсэлнүүдые бэдержэ олоhоной hүүлээр заhабарилгаяа эмхитэйгээр эхилнэ.

Зүгөөр Бэшүүрэй районой бусад ажахынуудта нимэрхүү ажал хэгдэдэггүйнь ехэл муу. Машина, техникэ тусхай талмай дээрэ суглуулагданагүй. Заhабарилгашадта үбэлэй хүйтэндэ хүдэлхэ зохистой эрхэ байдал байгуулагданагүй. Янгинама хүйтэн соо газаа ямар ажал хээдхихэбши?

Бэшүүрэй совхозой районой хангалгын албантай харилсаа холбоо байгуулдаггүй дээрэhээнь тэндэ ямар узел, детальнуудай байhыень эдэнэр ороидоошье мэдэдэггүй байна. Мэргэжэлтэд, заhабарилагшад запас хэрэгсэлнүүд бааза дээрэ үгы гэhэн шалтагаан урдаа баряад, хабар болотор hанаа амархан hуужа байдаг болошонхой.

Тиимэhээ районой ажахынуудмүнөө, үбэлэй эхиндэ, сагай үшөө эртэ дээрэ машина, техникэсэ заhабарилжа, саг соонь дүүргэхэ талаар тодорхой хэмжээ абахаар саг хүрэжэ ерэ.

Л. ЛУГОВСКОЙ,
«Бичурский хлебороб» газетын редакцийн хүдөө ажахын болон социальна асуудалай талаар таhагые даагша.

УГАЙНГАА БЭЛИГЫЕ ҮРЭЖҮҮЛhЭЭР ЕРЭЭ

Эдэ үдэрнүүдтэ манай республикын олониитэ Буряадай Уран зураашадай холбооной байгуулагдаhаар 60 жэлэй, мүн буряад мэргэжэлтэ уран зурагай үндэhэ hуури табигша Цыренжап Сампилович Сампиловай түрэhөөр 100 жэлэй алдарта ойн баярнуудые ургэнсэр тэмдэглэбэ.

Ц. С. Сампиловай нэрэмжэтэ уран зурагай музей соо эдэ ойнуудта зорюулагдаhан ехэ выставкэ баяр ёнололой оршон байдалда, олон хүн зоной хабаадалгатайгаар нээгдэбэ. Музейн ехэ зал соо Буряад-Монголой арадай уран зураша, Россин Федерацийн искусствын габьяата ажал ябуулагша Ц. Сампиловай ехэ, хэмжээнэй хэдэн зуугаад зураг-бүтээлнүүд дэлгэгдээ. Мүн нүгөөдэ хоёр залнуудтань Буряадай бусад уран зураашадай зурагууд, алташа, мүнгэшэ дархашуулай бүтээлнүүд табигданхай.

Х. Намсараевай нэрэмжэтэ, Ажалай Улаан Тугай орденто буряад драмын академическэ театрай ордон соо Ц. С. Сампиловай түрэhөөр 100 жэлэй, Буряадай Уран зураашадай холбооной байгуулагдаhаар 60 жэлэй ойдо зорюулагдаhан баяр ёнололой суглаан боложо үнгэрөө. Алдарга уран зураашын зохёохы ажабайдалай намтар тухай уран зурагай музейн директор Р. Б. Цыденова, Уран зураашадай холбооной правленийн түрүүлэгшэ В. А. Базаров гэгшэд хэбэ.

Дурсагдагша хэмжээ ябуулгада Монголой Уран зураашадай хорооной дарга Энхтайван, Монголой Уран зурагай академийн президент, академик Н. Цултэм, Эрдэнэт хотын ахамад уран зураша Дүүрэн, Саха (Яхад) Республикын Уран зураашадай холбооной харюусалгата секретарь К. Л. Гаврилов, Ленинград хотын В. И. Мухинагай нэрэмжэтэ промышленно-уран зурагай дээдэ училищийн профессор В. Г. Казенюк, Урда Корейн бизнесмен Хан болон бусад хабаадалсажа, үгэ хэлэhэн байна.

Буряадай Уран зураашадай холбооной байгуулагдаhаар 60 жэлэй ойдо зорюулагдаhан материалнуудые 3-дахи нюурта уншагты.

УНШАГТЫ, ТАНИЛСАГТЫ:

2-дохи нюурта. Буряад Республикын Верховно Соведэй сессийе үгтуулан, Б. Рыбдылов: «Президент хэрэгтэй»; Л. Будажабан: «Кадрнуудые бэлдэдэг түбтэ»; Мэргэжэлтын hанамжа. Ж. Токтохоев: «Хониной мяхан, ноohон хэрэггүй болоогүй?»; «hурагшадынь олим. пиадада хабаададаг» — фото-мэдээсэл; Дэлгүүр: ажамидарха арга бэдэрхэ. В. Доржиев: «Найдамтай hуури табла».

3-дахи нюурта. «Угайнгаа бэлигые үрэжүүлhээ эрээ»—Буряадай Уран зураашадай холбооной 60 жэлэй ойдо зорюулагдаhан түсхай хуудаhан.

Манай айлшан

ДҮРБЭН ОЧЕРК БЭШЭХЭ

Итальян хэблэлэй публицист, фото-журналист Роберто Иф гэдэг манай республика ерэнхэй, хэды хоножо байна. Тэрэ республикымнай хүтэлбэрилэгшэдтэй, Министрнүүдэй Соведэй хэблэлэй түбэй худэлмэрилэгшэдтэй уулзаа, Байгал далай болон Иралгын дасан ошожо хараа.

Миланай «ОМНИА» hониной хүдэлмэрилэгшэ Буряад Республикын экономикын, политикын, шажан мүргэлэй, экологийн асуудалнуудаар, Байгал далайгаар hонирхоно. Албан хэрэгэйнгээ эсэсэй дүнгүүдээр тэрэ Буряад орон тухаймнай дүрбэн очерк бэшэхээр хараалханхай.

Манай нютаг руу hүүлэй үедэ гадаадын журналистнуудай харгылхань үсөөн бэшэ болонхой. Һалхаяа американ хоёр, англи гурбан журналист ерээд ошоhон байна.

УГАЙНГАА БЭЛИГЫЕ ҮРЭЖҮҮЛhЭЭР ЕРЭЭ

Буряад Республикын Верховно Соведэй сессиие угтуулан

ПРЕЗИДЕНТ ХЭРЭГТЭЙ ГҮ?

Манай республикада Буряад Республикын Толгойлогшын (Президентын) туушаал тогтоohоной хэрэг бин гү гэhэн асуудал хүн зоной hанаа хүлгөөhэн зандаа. Мүнөө үеын байдал харааг үзэхэдэ, манай республикада хуули шангаханаар бариха толгойлогшо хэрэгтэй байна. Энэ хадаа хуулийн ёhоор, олоной дуугаар hунгагдаhан шилээд ехэ уялгатай хүн байха ёhотой. Тэрэ халаа Президент болоно. Юундэ, ямар ушарhаа Президент хэрэгтэй болоноб гээд тайлбарилаа.

Нэгэдэхеэр, манай Буряад Республика Россин нэгэ хубинь гээшэ. Хэдышье бэеэ даанхай байбашье, засаг эрхилхэ талаар гурим адлирхуу байха ёhотой. Россин гүрэнийе Президент толгойлно, республикада баhал тиимэрхүү толгойлогшотой байбал тааараха, ажал хэрэг хүтэлхэ талаар нэгэн гү, али дүтэрхы шанаргай байха ёhотой.

Хоёрдохёор, республикые толгойлогшо Буряад Республикын Үндэhэн Хуулийн ёhоор, олоной дуугаар, сэхэ hунгагдаха ёhотой. Хуулийн ёhоор хэлсээтэ болзор соо (4 жилэй туршада) тэрэ дээдэ туушаал эзэлжэ дуухаар hунгагдаха. Үнгэрhэй үе соо манай орон дотор эгээл дээдын засаг гартаа баридаг зон коммунис партийн ударидагшад байгаа.

Совет бухы зургаанууд партийн заабаряар, тэрэнэй ударидалга доро ябадаг hааб даа. Партийнай ударидагшад бухы наhаараа ноёдарга ябадаг байгаа. Наhанhаал нугшэхэдөө гү, али зарим нэгэн гаргагдабал, туушаалhаа буудаг hэн (Сталин, Брежнев, Хрущев г. м.). Үгы гэбэл, бүри дээшээ туушаалтай болодог hэн (обком, райкомой секретарьнууд). Үндэhэн Хуулийн ёhоор нөёлхэ болзорынь хаhагдадаг үй hэн. Нимэ байхадань, диктатура бии болонгүй яахаб даа.

Мүнөө Президентын туушаал тогтоohоодоо, яаха аргагүй Үндэhэн Хуулийн ёhоор хаhа, болзортойгоор hунгахаёhотойбди. Болзоройнь дүүрэхэдэ, hайн хүдэлhэн байбалнь, хоёрдохи болзортонь hунгаха (баhа өөрынь дура мэдээд), үгы бэлбол, hэлгэхэ хэрэгтэй.

Президентын хоёр болзорhоо сааша hунгагдахагүйгөөр хуули тогтоохо шухала. Энэмнай хуулита гуримаар тогтоогдоhон демократи, демократическа гүрэнэй шарай түхэл гээшэ ааб даа.

Дээдэ туушаалтание саг соонь hэлгэхэдэ, танил талаяа, түрэл гаралаа, нютагаархинаа бэе тээшээ татаха ушар нилээдгүй хизаарлагдаха, общество дотор hэлгэлтэ болохонь дамжаггүй.

Шэнэ Президент өөрынгөө команда суглуулха юм бэзэ. Тэд тэрэ hаймhарhан зонние, дүтэ танилаа суглуулхагүй, танил зоноо абаашье hаа, ажал хэхэ зонние командадаа оруулхань лабтай. Үгы болбол, өөрөө шанга шүүмжэлэлдэ олоной зүгhөө орохо болоно. Болзорынь хүсөөд, Президентын ажалhаа буухадань, тэрэнэй команда hэлгэгдэхэ юм. Танил талын хүсөөр бухы наhаараа ноён хэбэртэй ябаха арга hалаха юм. Энэ аргагүй шухала гэжэ мэдэе.

Гадна Президентые hунгалтада бүгэдэ зоной (олонхи зоной) хабаадаха гээшэ ехэ удхатай. Урданайхидал пленум, конференци гү, али сесси дээрэ (үшөө нохой-халхай тэдэнэй бүридэл уридшалан олдошонхой байдаг hэн) hунгагдаха бэшэ, харин олон зоной дуугаар hунгагдаха гээшэ хэды ехэ удхатайб.

Гүрбадахяар, нигаяа манай республикада ехэхэн удхатай байха юм. Юуб гэхэдэ, Президент, тэрэнэй хуулита хүсэ шадал манай республикын бэеэ дааhан байдал хамгаалжа, саашань үргэжэ шадаха байна. Мүнөө үедэ манай бэеэ даанги байдал бии юм гү, али үгы гү, бү мэдэе. Нимээр саашаа хүгжэжэ, ажалаа ябуулжа болохогүй гэжэ hанагдана. Зарим нүхэд бэеэ дааhан байдалда ехэ дурагүй. Энээнhээ боложо, СССР гүрэн hалаа, Росси бутаран hалаха, Буряад ороп Россиhаа hалаха гээд хэлсэдэг. Тэрэ буруу.

Дэлгүүрэй экономико бултыемнай, бухы регионуудые нягтаар холбохо юм. Урданай гуримаар дээрэнээ бууhан шанга баалалтын хүсөөр нэгэдэхэ бэшэ, харин унитарна гүрэнэй байгуулалта гэдэргээ гараха, дэлгүүрэй экономикын гуримаар олон холбоо харилсаан өөhэдымнай дураар тогтохо байна.

Госпланай хүсөөр хамаг юумэ хуу дээрэнээ хубаагдажа байхагүй, бидэ өөhэдөөл хэрэгтэй юумэеэ бэдэржэ олохо болонобди. Тезд манда хэншье миинтээр юумэ үгэхэгүй. Наймаа—харилсаа хэжэ, хэрэгтэй юумэеэ абаха, мүнгэ олохо гү, али андалдаа аралжаа хэхэ болонобди.

Дэлгүүрэй экономикын хүгжөөгүй hаа, манда нилээдгүй хүндэ хүшэр болохо даа. Нигээд байхадаа, юу худалдахаяа өөhэдөө мэдэхэ болонобди, өөрынгөө хүсөөр нилээдгүй олон юумэ гаргадаг, бүтээдэг болоогүйдэ аргагүй. Энэмнай бэеэ даанги байдалай, хүсэн гээшэ ааб даа.

Саашань Президент ямар хүн байхаб гээд харая. Минии hанахада, энэ хүн буряад хэлээ, түрэл арадайнгаа ёhо заншал hайн мэдэхэ хүн байха ёhотой. Хэрбээ «Буряад үнэн» уншажа, ойлгожо шадахагүй хүн Буряад гүрэнэй Президент яажа болохоб даа? Энэ ямар нэгэн национализм гаргалган, хүнэй эрхэ хаhаhан хэрэг бэшэ.

Хэрбээ тингэжэ гэмнэбэл, Буряад зонние хашаhан, хааhан удхатай, ори ганса Буряад Республикадаа үндэhэн яhатанhаа Президентые гараха гэхэдэ, хүндэлдэhэн, хүсэрхэhэн ушартай болохо юм. Буряад гүрэнэй толгойлогшо буряадаар hайнаар мэдэхэ буряад хүн байха ёhотой.

Президентые hунгахада, аргагүй ехэ арсалдаан, буллаалдаан болохо. Ород хүнэй кандидатураяа табибал, тэрэ ямаршье hаадгүйгөөр олоной дуугаар Президент болошоно ааб даа. Нигүүлхэгүйе булта зон оролдохо уялгатай. Доро дороо бодоод, гэмэрэлдээд ябангүй, үгэ хүүрээ хэлэхэ, бэшэхэ, эрилтэ табиха ёhотойбди.

Булта зоной үгеэ нэгэдэжэ шадабал, hанаhан хэрэг бүтэхэ, үгы болобол ганса нэгэ хүн хии дуугараад, үшөө шоодобори болоод hалаха юм. Тиимэhээ «намhаал саагуур, наранhаа иаагуур» гээд бү ябаял, арад зонойнгоо нангин хэрэгэй түлөө эрид булта оролдөёл гэхэ байнаб.

«Түрэлхи хэлэеэ hайнаар мэдэхэ хүн хэрэгтэй»,—гээд манай Үндэhэн Хуулида сохом орохо байха, тезд тэрэмнай саарhан дээрэ үлэжэ болохо. Юуб гэхэдэ, түрэлхи хэлэеэ хүсэд мэдэхэгүй байбашье, дээгүүр hанаатай, заабол иоён болохо дуратай зон олон. Хэлэеэ тал-мүл мэдээд, би шадахаб гэхэ нүхэд бии. Зарим нэгэн би буряад хэлэеэ шудалжа байнаб гэдэг. Энээндэ эрид хаалта боолто табиха, БГПИ-гэй буряад факультедэй дэргэдэ тусхай комисси тогтоожо, Президентдэ кандидатураяа табиhан зонние шалган гаргахада яахаб?

Кандидатураяа табиhан хүн өөрынгөө программа зондо дуулгадаг, тэрээгээрнь нэлэн абадаг байнаоди. Тезд тэрэ хүн түрэлхи хэлэеэ мэдэхэ, үгыгоо hанагдана. Түрэлхи хэлэеэ муу мэдэхэ хүн манай арадай хүгжэлтэдэ хэзээшье ехэ нүлөө үзүүлжэ шадахагүй, үнөөхил хуушан янзаараа, эндэ тэндэ баг сага юумэ нэмээд лэ ябаха. Тэрэ манда хэрэгтэй бэшэ.

Мүнөө эрид шуud хубилха, урда сагай империскэ бодол бута, зада татаха ёhотойбди. Манай республика дотор хуушан гуримаар номнохо зон олон, демократиин харгыда гүйсэд ороодүй, олонхи зоной хүсэ хэрэглэп, буряад арадай үндэhэн хэрэг дараха дуратай зандаа. Энэ демократи бэшэ, демократиин үндэhэ хүсэд ойлгоогүй ушар гээшэ. Энээнние болоулха, зондо ойлгуулха хэрэгтэй.

Бүришье зүдэрүү юумэн—зарим буряад нүхэд буряад хэлэн хэрэгтүй гэдэг, хэлэеэ хүгжөөхэ хэрэгтэ эсэргүүсэдэг байна. Бэсынгээ газа дүрсөөр яhатан илгардаг бэшэ, ман шэнги зон дэлхэй дээрэ миллиард гаран ёhотой. Бэшэ-бэшэ онсо илгаа, тэрэ тоодо илангаяа хэлээрээ илгарна ха юмбибди. Буряад яhатан гээшэбди гэхэ гээhаа, хэлэеэ хүгжөөхэ тон шухала.

Энэ талаар бодото хуули бариhан зон, илангаяа Президент, аргагүй ехэ уялгатай болоно. Нигэжэ тон зүб бодол түрэжэ, булта зон хүсеэ нэгэдэжэ, нютаг нугынгаа нэгэ хүнние Президент болгохые оролдөё. Болгожо шадабал, тэрэнээ аhан хүсөөроо үргэхэ, тэрээндэ туhалха ёhотойбди.

Б. РЫБДЫЛОВ.
Хэжэнгэ.

Алас-Дурна зүгэй Хабаровск хотодэ ориходог Кадрова түб (урданлаа лэдэлэ партийна hургуули байhан) хүтолбэрилхы кадрнуудые шэнээр бэлдэдэг. hуралсалай үедэ илангаяа экономино, социологи гэхэ мэтын шэглэлнүүдтэ гол анхаралаа хандуулдаг байна. Баяшаг эдэнэр залуушуулай политикаар hуралсал эмхидхэжэ, Сибирь ба Алас-Дурна зүгэй регион доторой хотонуудhаа залуушуулай эмхинүүдтэ хүдэлмэрилдэг зонние уряа бэлэй. Биробиджан, Амурска областиин Зея, Благовещенск, Комсомольск-на-Амуре, Яхадай (Саха) Республикын Мирный, Шэтын областиин хотонуудhаа залуушуулай эмхинүүдэй таhагуулые даагшанар, дүн хамта арбан дүрбэн зон суглараа hэн. Манай Улаан-Удэhоо би ба Улаан-Удын захиргаанай залуушуулай хэрэгүүдэй талаар таhагай хүдэлмэрилэгшэ Наян Сагаев гэгшэд тэндэ hуралсахаяа ошоо hэмди.

hуралсалай түбтэ багшанар лекциүүдые уншахадаа, залуушуултай аятай зохидоор харилсалые, экономическа эрдэм мэдэсэ шагнагшадтаа нэн түрүүн ойлгуулхые оролдоно гэжэ ажаглааб. Психологическа практикумуудые угаа олоор эндэ үнэргэнэ. Ажал хэрэгэй талаар харилсалгын методико, нааданнуудые, психогеометрини зарим зүйлнүүдые ажалда ехээр хэрэглэдэг байха юм.

Англи хэлэнhээ оршуулагдаhан Харви Маккей гэжэ авторай «Аукцануудай» хажуугаар яажа амиды үлэхэб?» гэhэн номоор жараад хэшээлнүүд бидэндэ үгтэжэ, психологическа нааданнуудтай танилсаа, наадаа hэмди.

Хабаровск хотодо нэрэ түрэтэй болоhон эстетическэ түб урагшатайгаар ажал хүдэлмэрисээ ябуулаа. Энэ хадаа гүрэнэй-нитын байгуулалта болоно. Тус түб хадаа «Шэнэ нэрэнүүд» гэжэ уласхоорондын конкурс ерэхэ жилэй май hарада эмхидхэхэ гэhэн түсөбтэй, энэ ехэ хэмжээ ябуулгые нэрэ түрэтэйгоор үнгэргэхын тула бухы хүсэ шадалаа эдсүүлэн хүдэлиэ гэжэ ойлгоо hэмди. Эстетическэ түбтэ энэ конкурс үнгэргэлгэдэ Хабаровск хизаарай захиргаанай Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар комитет туhа хүргэхөөр уялгалганхай. Юрэдөө, конкурсые онсо абажа хараа hаа, эндэ 4-тэйhөө 30 хүрэтэр наhатай, хүгжэмэй талаар бэлигтэй зон хабаадаха аргатай юм. Япон, Америкhээ эхилэд, географинь угаа үргэн. Скрипка, фортепиано дээрэ шаламар бэрхэзр наадаха, арадай ба классическа хатарнуудые гүйсэдхэхэ, элдэб шүлэг ураи гоёор уншаха, дуу дуулаха бэлиг абьяастай залуушуул энэ конкурсдо суглараха байна.

Буряад орэндо бэлигтэй хүүүд үсоон бэшэ. Ямаршье хүнэй анхаралые татама хүрсаар тэдэ наадажа, суглараршадай зүрхэ сэдьхэлые бүхэли үдэшыи «бараланда» байлгажа шадахаар бэлиг талаантай юм. Эдир пианистыи уян хурганнуудай клавиатура дээгүүр жэгтэй түргэнөөр урилдахые ажаглажа байhан мэргэжэлтэ хүгжэмшэдшье, шэдитэ хүгжэмэй нүлөөн доро эгээл hайхан, эгээл сэнтэй юумэн тухайгаа бодожо байгаа юрын шагнагшадшье энэ удэшэ сэнтэй. үнэтэй бэлэг абаhандал болодог. Хүбшэргэйтэ инструментнүүдэй уяпгалан хүгжэмлэхые шагнахада мүн лэ уярмаар. Харин эдэ эдир бэлигтэнээ улас-hан ёлко республикыи тын, үхибүүдэй жасыи hөө эмхидхэлдэг, түүгүй бэлэгүүд барюулаг гэшэ ааб даа. Мүнө жилдэ энэ ено заншал риталагдаха.

Зай, тэрэ hуралсал гаа. Россин Федера Алалай ба Эрдэм hура лаи министерствонүүдэй нее мэргэжэлтэ шэглэлэ психологическа дунгэ түбтэ мүнөө элдэб зүрх доонай хүрсэдаhан үе с эгээл хэрэгтэй ажал яб даг байна. Эндэ 24 хүн дэлмэрилжэ, hургуулин hаа захил абана, бүлэг бүүдтэ. мүн ганса нэгэндэ шье таатан ажал олохо түhалдаг юм. Үнэнэ бэеын зиэ элүүр. hурэлх бэлиг шадабарие эдирүүлиг ойлгожо абаhан р сэнүүдыень, тэр hүнөө мэргэжэлдэ

Залуушуулай булан

КАДРНУУДЫЕ БЭЛДЭДЭГ ТҮБТЭ

хиргаанай Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар комитедэй түрүүлэгшэ Сергей Левковой мэдээсэнэнэй ёhоор, энэтэрэ хэмжээ ябуулгые мүнгэ өөрөөр тэдхэхэ ямаршье бэрхэшээл тэндэ дайралдадаггүй байна. Энэ талаар хизаарай захиргаанай залуушуулда найдадаг, түшэг түлгуурнинай гэжэ тоолодог, тиимэhээ эдээндэ мүнгэ гаммнангүй үгэдэг hайхан заншалые гэршэлнэ гэшэ ааб даа. Харин манай эндэмэ байдалые тэдээнтэй сасуулхаар бэшэ. Алас-Дурна зүгэй hадрнуудай түбтэ hуралсал гаража байшад Хабаровск хизаарай захиргаанай залуушуулай хэрэгүүдэй талаар комитедтэ орожо хараа, хүдэлмэрилэгшэдтэйнь танилсаа, ажал түсэбүүдээрнь hонирхоо юм. Юрэдөө, эндэ залуушуулай дунда ажал яhала ябуулагдана, онсо hонин дүй дүршэлтэйшье болоноой. Жэшээнь, мэдээсэлэй бэ документацинин hуралсалай-методическа түүүд Сайгуулгданхай байна. Эдэнэрэ аллирхуу албануудые хэрэгүүдэй комитедэй дэргэдэ байгуулхаар бишуу. Ганса хүсэл ороолдолго, мүнгэн өөрөө хэрэгтэй.

Хабаровскынхид морилой-спортивна «Мустанг» клуб байгуулжа, энээнэй ажалда [illegible] хабаадуулна. Шэнэ жилэй баяр ёhолодой ехэ ёлко эдэнэр бэлдэжэ, эхин, дунда, мүн аха классуудай hурагшадые, хотын залуушуулые сэнгүүлхээр түсөблэнэ. 160 миллион түхэриг энэ хэрэгтэ эдэнэр hомолоо гэжэ дуулаабди. Харин манай эндэ...

Шэнэ жилэй ёлкын hайндэр үнгэргэжэ, хонжохогүй лотерей эмхидхэхэ. hургуулиин үхибүүдые уриха гэжэ түсөблөөд, мүнгэ өөрөө эрижэ, коммерческэ байгуулалтануудай, предприятиинуудай хүтэлбэрилэгшэдтэ хандабабди. «Тэрэнhээ байтагай ажалшадтаа салин түлэхэ мүнгэн үгы» гэжэ А. Шапиро арсаа, мяханай комбинадай директор В. Каниболоцкий «хаража үзэхэбди» гэжэ хэлээ юм. Энээндэньшье баяртай байнабди. Тиийээр хэрэг бүтэхэ бэшэ аал даа. Мүн жэл бүри үишэн хэнэ. нвалид, олон үхибүүдтэй бүлэнэрэй хүүгэдтэ зорюулдуратай, үгые багсаагаа компьютераар тоолон тодо хсйлоод, мэргэжэлтэд залу үетэндэ мэргэжэл шэлэхэ үе дэнь ехэ түhа хүргэнэ. Нэн жилдэ эндэ таба мингаи үхибүүн зубшэл заабари табадаг байна. Эндэ мүн л элдэб кружогууд, ажалай хэ шэзлүүд үхибүүнэй бэлиг шадабарие эдирүүлиг.

Социально-хуулита, социально-ажаhуудалай, балшар hаhые социальна талаhаа хамгаалдаг, психологой мэргэжэл шэлэлгын хүдэлмэри ябуулдаг албанууд энэ туэй гол хүсэлнинь зондоог. Долоон хоногтоо нэгэ удаа тусхай үдэр эндэ сорохогдоод, зон түлөөhөгүй зүбшэл абаха аргатай байна. «Өөрынгөө хүсэ шадабарие, эрдэм мэдэсые, абари зангаа ямараар сэгизнэбта?» гэhэн анкетын асуудалнуудта хариусаад, компьютераар тоололо хээд, хүн өөрынгөө оюун ухаанай, мэргэжэлтэ хэмжүүрые ойлгожо абадаг юм.

Юрэдөө, тобшолон хэлэбэл, Хабаровскын залуушуулай эмхи, албануул нимэ хүшэр үе сагта зондо угаа хэрэгтэй ажал хүдэлмэри ябуулна. Залуу удамаршадтайнышье хоорэлдэхэдэ аятай; политика тухай хоёhон үгэнүүдээр дашуурангай, өөрынгөө hанамжые хэлэбэл, «миниий hанахада», «миниий бодоходо» гээд тодорхой өөрын хариуннуудые хэлэдэньнь намда hайшаагдаа.

Хото бодхоохо зориулгатой түрүүшын комсомол десантын буyhан газараар, эйнүүдээр, театрнуудаар ябаа, танилсаабди, дүрэз буулгуулаабди. Хабаровскда манай байhан арбан үдэр угаа түргэнөөр үнгэршоо. hуралсал гараа гэhэн үнэмшэлгэ абажа, гэрээ бусаа hэмди. Хабаровск, Южно-Сахалинск, Владивосток хотонуудта залуушуулай ажал хэрэгүүдтэ түрэн түрын, хизаарай захиргаанай зүгнөө гамнангүй мүнгэн зоорн шэглүүлэгдэдэг, hүүлдэнь энэнь хариюлагдадаг, аша үрэтэй байна гээд ажаглагдаа бэлэй. Залуушуулда хандасьи сэсэн политикыи эшэ үндэhэн энэ бэшэ гү?

Л. БУДАЖАБАЙ,
республикын Залуушуулай хэрэгүүдэй талаар түрэнэй комитедэи ахлагч.

Дэлгүүр: ажамидарха арга бэдэрхэ

НАЙДАМТАЙ hУУРИ ТАБЯА

Доодо-Томогтын худөө ажахын кооператив hаяшаг байгуулагдаhаншье hаа, богони болзорой туршада үйлдэбриеэ эрхилхэ талаар яhала найдамтай hуури табижа эхилэнхэй. Бухы hалбаринуудай дунда ажахы эрхилхэ холбоон байгуулагдаба. Эдэнэр саашадаа мал ажал эрхилжэ, гол олзоёо олохо hаналтай худэлнэ.

Тиимэhээ кооперативай малшад хүндэ сагай хэды байгаашье hаань, энэ жилэйнгээ малай үбэлжэлые эмхи гуриитайгаар, гарэа хороло багатайгаар үнгэргэхэ талаар бата найдамтай hуури табинхай. Ехэ-Нугын hу hаалпин фермын мал октябрийн 1-hээ үбэлэйнгөө байрада оруулагдажа, тусхай рационоор үбhэ тэжээлээ эдижэ эхилhэн байна. Эндэ мүнөө тэжээл бүйлуулдаг цех худэлгэгдэнэ. Үбэлжэлгын түрүүшын үдэрhөө үнеэн бүхэндэ 1 килограмм бардаа, hаагдаhан hүнэй литр бүхэндэ 500 грамм энэ тэжээл, силос, үбhэн, шанагдажа эhээгдэhэн hолоомон үгтэдэг байха юм. Фермын бригадир М. Б. Доржиевай мэдүүлhэнэй ёhоор энэ жилдэ условно малай толгой бүхэндэ 11 центнер тэжээлэй единицын хэмжээнэй тэжээл сэлэдхэгдэнхэй. Ушар тиимэhээ эндэхи адууhа мал үбэлэй-хабарай нарануудта үбhэ тэжээлээр гүйсэд хангагдабашье, нэмэлтэ тэжээл болгон ожорhо едэ үдэрнүүдтэ бэлэдхэжэ эхилэнхэй. Тэрэнэ hолоомон, талхантан холижо, буйлуулжа үгэхэ байна.

Энэ фермэдэ 80 үнеэн тоологдоно. hүүлдэнь 200 толгой болстороо олошоруулагдахаар хараалагдана. Энэ талаар байгша ондэ Иг гын аймагhаа симментал үүлтэрэй 50 эмэ хашараг худалдажа абаа.

Байгайда залуу малай гүүрэ байгуулагдаhан байна. Эндэшье байдалынь баhал найн.

hүүлдэнь адуу моридые үсхэлэрилдэг болохоор хараална. Зүгөөр үүлтэрэй моридые хаанаhаа худалдажа абахаб? Аукцион дэрэhээ худалдажа абаха гэхэдэ, нэгэ толгойнь адагынь миллион гаран түхэриг болохо байна.

Ажахыда 470 толгой эхэ хонидэй отара бии юм. Нютагай эрхэ байдалда таарама Хойто-Кавказай шэрүүн ноohото үүлтэрэй 20 хуса хурьгадые энэ жилдэ худалдажа абаа.

Юрэдөөл, Доодо-Томогтын кооперативай хүл дээрээ гарахань холо бэшэ. Юуб гэхэдэ, hаалишан hарадаа 35 мянган, механизатор 170 мянган түхэриг салин хүлhэ абадаг байна бшуу. Энэ сагай эрилтээр энэ мүнгэн балай тиимэ ехэ бэшэ гээшэ ааб даа. Саашадаа тэдэнэрэй салин хүлhэн дээшэлхэ. Ажахын хүн зон мүнөө холын хараатайгаар, ехэл найдамтайгаар худэлжэ ябана ха юм.

В. ДОРЖИЕВ.
Хурамхаанай аймаг.

hүүлэй хэдэхэн жилэй турша соо хонидой тоо нилээд үсөөрбэ. Манай аймагай колхоз, совхозуудта мүнөөдэрэй байдалаар бүхыдөө 58445 толгой, үмсын хубиин ажахынуудай эрхэтэдтэ 7245 толгой хоннд тоологдоно. Ушар тиимэhээ нимэ байдалаараа аймагнай республика дотороо табадахи hуури эзэлдэг юм. Зүгөөр гайхалтайнь гэхэдэ, мүнөөнэй дэлгүүрэй (одоол «зэрлиг» дэлгүүрэй) эрхэ байдалда хонин hүрэг эрхилхэ гээшэ ашаг үрэгүй болошобо. Эгээл энэ үедэ хонин ажал гарза гайhаа ондоо бэшэ юушье асархагүй гэжэ олохон ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд тоолодог байна.

Аймагай бухы колхоз, совхозуудта hүүлэй жэлнүүдтэ хонин ажалда ганса гаргаша хэгдэнэ гэжэ республикын болон аймагай заншалта хонишодой суглаануud дээрэ хэлсэгдэдэг болоhонинь ойлгосотой. Юрэ бусын энэ байдалай шалтагаанинь баhал хүн бүхэндэ мэдээжэ. Нэгэдэхеэр, нёдондо жэлдэ бухы ажахынуud ган гасуурай болоhон дээрэhээ нинитынгээ адууhа малда хүсэд хүрэхэ үбhэ тэжээл бэлэдхэжэ шадаагүй. Нимэ шалтагаанhаа боложо, бухы түрэлэй малаа, тэрэ тоодо хонидоо эрид хороожо үсөөлөө. Ойлгогдосогүй олохон шалтагаанhаа зарим ажахынууд эхэ хонидоо, эмэ зуhагуудаа искусственна оюл арга өөhэдтөө хэрэглэхэеэ болижо, муу үүлтэрэй, туранхай, үлбэр үбшэн хусануудаар үрэжүүлдэг болошобо. Эдэ бүгэдэнөө боложо, манай аймагта энэ жилдэ хурьгад үсөөн абтаа, ноohои багаар үйлэдбэрилэгдөө.

Хоёрдохеор, үнэ сэнгүүдэй үдэр бүхэндэ нэмэжэ байhан эрхэ байдалда гүрэн түрэhөө урьhаламжын үгтэжэ, хониной мяха, ноohо худалдан абаха сэнгүүдэй бага сагаар нэмэгдэжэ хэды байгаашье hаань, продукци үйлэдбэрилгын гаргашань эрид дээшэлжэ, бухы гаргашаяа харюулжа шадахала болибо.

Жэшээлхэдэ, аймагай олохон колхоз, совхозуud жилдээ хонин бүриhөө дунда эргээр ороидоол 2,1—2,7 килограмм ноohо хайшалжа абана бшуу. Хэрбээ гүрэн түрэ тушааhан килограмм ноohон бүхэндэ адагынь 1400—1500 түхэриг түлэдэг болоо hаань, ажахынуудная тивта энэ үрэ дүн ороидоол 13,5—26-да хүрэнэ. Нёдондо жэлэйхитэй сасуулхада, ажахынууд энэ жилдэ 5000 хурьгаар үсөөн түл абаа. Хонидой тоо урда жэлнүүдэйхидэ орходоо аяар 14337 толгойгоор хороогдоhон байха юм.

Хэрбээ 1992 ондо аймаг дотор дүн хамта 2046 центнер ноohоной абтаhан hаань, энэ үнгэржэ байhан жилдэ мнил 1612 центнер «сагаан алтан» үйлэдбэрилэгдөө гэхэ гү, али толгой бүриhөөнь нэгэ хониной ноohонhоо 3500—4000 түхэригэй олзо оршо оруулха байна. Эгээл нимэ байдалда хониной мяха, ноohо үйлэдбэрилhэнэй одоол хэрэггүй. Жилэй туршада нэгэ толгой хони харууhалжа, ондо оруулхада, ажахыда хэды ехэ гаргаша хэгдэнэб гээд тоолходо, хүндэ бэшэ ааб даа. Үйлэдбэрилэгдэhэн хониной мяхан, «сагаан алтан» түрэндэ тушаагдахадаа, одоол мнинтээр шахуу абтаha ха юм. Худалдан абалгын сэнгэй бага байhан дээрэhээ аймагай бухы ажахынуud хайшалhан ноohоёо тушаангүй, мүнөөшье болотор хадалгаhан зандаа. Эдэ шалтагаануудhаа боложо, олохон ажахынуудай хүтэлбэрилэгшэд, мэргэжэлтэд хонидойнгоо тоо толгойе үсөөрүүлхэ ёhотой гэжэ тоолоно. Тиин мүнөө хороожо байгаа бэшэ юм гү? Хонидойнгоо тоо үсөөрүүлжэ байhандань хэнние мүнөө гэмнэхэбши? Энэ hалбарида анхарал хандуулагдахаяа болиходонь, хонин ажалай жэлhээ жэлдэ уруугаа орожо байхадань, мүнгэ зөөрөөр туhаламжа үзүүлхэгүйдэнь иимэ бодомжогүй ябадал гаргадажа ахилээ бшуу.

Байгша, 1993 ондо аймагай колхоз, совхозууд зуун эхэ хонин бүриhөө мнил 46 хурьга абажа түлжүүлhэн байна гээшэ. Нарhатын, Инсэнгын совхозуудта, хүдөө ажахын Яруунын кооперативта энэ үрэ дүн ороидоол 13,5—26-да хүрэнэ. Нёдондо жэлэйхитэй сасуулхада, ажахынууд энэ жилдэ 5000 хурьгаар үсөөн түл абаа. Хонидой тоо урда жэлнүүдэйхидэ орходоо аяар 14337 толгойгоор хороогдоhон байха юм.

Хэрбээ 1992 ондо аймаг дотор дүн хамта 2046 центнер ноohоной абтаhан hаань, энэ үнгэржэ байhан жилдэ мнил 1612 центнер «сагаан алтан» үйлэдбэрилэгдөө гэхэ гү, али толгой бүриhөөнь мнил 2,5 килограмм ноohон хайшалагдаа.

Аймагай бухы хонин hүрэгые хонишодой 60 гаран бригада харууhалдаг юм. Эдэнэр соohоо ори ганса хонишомнай харууhалдаг отарынгаа зуун эхэ хонин бүриhөө дунда зэргээр 100 хурьга абажа, түлжүүлhэн габьяатай. Энэмнай хэн бэ гэбэл, «Дружба» колхозой ахалагша хонишон, республика дотороо суурхаhан Балдан-Дамба Эрдынеевич Ринчиновэй хүбүүн Булат Ринчинов эсэргынгээ нэрые дээрэ үргэн хүдэлжэ ябана бшуу. Тэрэнэй хүтэлбэрилдэг коллектив мүнөө жилдэ хүшэр хүндэ байдалай хэды ушараашье hаань, хонин бүриhөө хурьга абажа түлжүүлээ, толгой бүхэнhөонь 3,6 килограмм ноohо хайшалжа тушаагаа. Үльдэргын хонишод Р-Н. Т. Дубчинов, Р. Л. Гумпылова, Тулдуунhаа Г. Б. Ринчинова гэгшэд хонишодой жэлые муу бэшэ үрэ дүнгүүдтэйгээр түгэсхэhэн байна.

Эмэ зуhагуудые харууhалдаг хонишодой бригадануud соohоо Үльдэргын колхозой хонишон С. Д. Цыдыпов, эмэ, эрэ түлгэнүүдэй отарануудай дундаhаа Шэрэнгийн хонишон Л. Н. Халитов, «Дружба» колхозhоо Д. С. Ринчинов, Б. С. Базарсадуев болон бусад оролдосотоажалаараа үндэр дүн туйлаба.

Аймагай хонин ажал үнэхөөрөөшье хүндэхэн байдалда оронхой гэжэ үшөө дахин тэмдэглэхэ шухала. Мяхан болон ноohоной худалдан абалгын сэн дээшэлүүлэнгүйгоор, энэ шухала hалбари саашадань хүгжөөхэ гээшэ угаа хүшэрхэн хэрэг болонхой. Хонин ажалдаа нимэ хайхарамжагүйгоор хандажа байhаар хэзээ нэгэтэ Буряад зоной нэгэ хэтэ мүнхдөо үсхэбэриижэ ябаhан hалбарие нэгэ үдэр үгы болгожорхихомнай холо бишэ үлэнхэй.

Нинтын мал үбhэ тэжээлээр гүйсэд хангагдадаггүй гээд хонишод hанаагаа ехээр зобоно. Энэ жилэй малан үүлдэлгэ недондоолхидо орходоо үшөө хүшэр байхань. Тиимэhээ колхоз, совхозуud хонидоо үхүүлжэ hалгаhанаар, түрэндэ тушаажа, тоо толгойень хороохонь ха. Байгша ондо ган гасуурай болоhон дээрэhээ ажаг дотор үбhэ тэжээл ехэл багаар нөөсэлэгдөөэ. Түсөөлэй ёhоор 280980 центнер үбhэной бэлэдхэгдэхэ hаань, үнэндоо 120940 центнер нөөсэлэгдэhэн байна. Сенаж недондоной хидо орходоо нэгэ бага ехэ бэлэдхэгдэбэшье, түсөбэй 38 процентнь дарагдаба.

Үшөө нэгэ шухала юумэн тухай дурдангүй гарахын аргагүй. Нарин мериное ноohотой хонидые үбhэ тэжээлээр хангажа шадахагүй hаа, манай нютагта таарама, түхэрэн жэл соо бэлшээридэ ябажа гарадаг шэрүүн гү, али шэрүүдтэр ноohотой үүлтэрэй оуриадай хонидые оloор үсхэбэрилдэг болоо hаа, дэрэ болоно бэшэ гү? Манай эхэ, эсэгэнэр энэ үүлтэрэн хонидые ямала аша үрэтэйгөөр үсхэбэрилдэг байhан ха юм. Энэ талаар тодорхой ажал ябуулхаар, шухала асуудал шиидхэхээр саг хүрэжэ ерээл.

Манай республикын гол hалаари болохо хонин hүрэгэй хэды гарзатайшье hаань, эдэнээ бултыень үүсэлжэ, мяхан болгонгүйгөөр, мүнөө үлэhэн хонидоо тэрэ хэм соонь саашадань үсхэбэрилжэ, Яруунын хэдэн үсын хониншодой хүсэл оролдолые дэмжэхэ, үргэдхэхэ ёhотойоди, уялгатайшьебди. Юрэдөөл, хонин ажалаа саашадань hалгажа дууhаха эрхэ манда хэншье үгоогүй ха юм.

Ж. ТОКТОХОЕВ,
эрдэмтэ зоотехник.

Мэргэжэлтын hанамжа

ХОНИНОЙ МЯХАН, НООhОН ХЭРЭГТҮЙ БОЛОО АЛ?

(ҮНЭ СЭН ГУРИМШУУЛАНГҮЙ, hУЛЛАР ТАБИhАН ДЭЭРЭhЭЭ ХОНИН hАЛБАРИ hАЛАХА ТУЙЛДАА ХҮРЭБЭ)

ШИИДХЭХЭЭР АСУУДАЛНУУД ОЛОН

Аяар холын Муяын аймагта байгша ондо таряашадай 47 ажахы байгуулагдажа, тэдэнэртэ 573 гектар газар таhалагдажа үгтэбэ. Эдэ ажахынууд эгээл муу элhэтэй, намаглит газар элдүүрилжэ, ашагладаг болохо ёhотой. Тиигээдшье энэ газар элдүүрилхэ гэхэдээ, хүдөө ажахын техникээр ехэл ядалдажа тулhна.

Таряашадай ажахынууд газар элдүүрилжэ ашаглахын хажуугаар хүдөө ажахын продукци үйлэдбэрилхэ талаар үмсэдөө 780 толгой өбэртэ бодо мал, 1028 гахай, 30 ямаа, 64 морь, 927 туулай харууhалдаг болонхой.

Фермернүүдэй «хүл дээрээ» гаража, бэеэ даагаад, продукци үйлэдбэрилжэ, аймагайнгаа хүн зонние хооллуулдаг, мүн өөhэдтөө ашаг олзо олодог болохын тула хүдөө ажахын техникын, барилгын материалай, үрэhэ хүрэнгын, тоhо түлишын, мүн бусад материально-техническэ нөөсэнүүдэй үнэ сэн, урьhаламжада үгтэhэн мүнгэ бусааха ехэ процент, ажахынуудаа хуулинн ёhоор хамгаалха эрхэ, аграрна секторээр абтаха холын хараатай Хуули гэхэ мэтэ асуудалнууд ехэхэн hаад ушаруулна. Эдэ бухы асуудал

Угайнгаа бэлигые үрэжүүлhээр ерээ

Буряадай уран зураашадай холбооной 60 жэлэй ойдо

...ГАЙНГАА ...ДАЛ ...ЭДЭРЖЭ...

...удэрнүүдтэ Буряад ороной Уран ...дай холбоон, манай бүхы зохёохы ... республикымнай олонитэ Уран ...йнгаа холбооной ашхан байгуу... 60 жэлэй, буряад мэргэжэлтэ ...урагай үндэhэ hуури табигша, Федерацийн искусствын габьяага ...бууллагша Цыренжан Сампилович ...ай түрэhөөр 100 жэлэй ойн ...ргэнөөр тэмдэглэбэ.

...турно-уран hайханай эмхинүүдые ...шэнэлхэ тухай» тусхай тогтоол ...тэй ЦК 1933 оной апрелин 24-дэ ...тэрэл жэлдэнь Эрхүү хотодо ...бирнин хизаарай Уран зураашаа... ...оон Улаан Удэ, Шэтэ, Красноярск ...дта филиалнуудтайгаар байгуу... ...ССР-эй засагай дээдын зургаанай ...ной декабрин 10 най шидхэбэрсэ... ...республикада анха түрүүшынхиеэ ...ажалтанай—Уран зураашадай ...байгуулагдаа бэлэй. Тэрэнние ...хэрэгтэ уран зураашад Сампи... ...дыгеев, Павлов, Аржиков, Арж... ...Чикотеев болон бусад ороддоо... ...эдэбхи үүсхэлээ гаргаhан байна... ...сагта гансашье республикын ...бүхы ороной ажабайдал хүшэ... ...байдалтай hаа даа. Зураашадай ...та тусхан мастерской гэжэ байгаа ...Шэрэ, будагууд, бирэ гэхэ мэтыг ...ед ехэ хомор hэн. Тингэбэ ябашье ...ошон амжалтын эхин үзэгдэжэ ...түрүүшын выставкэнүүдшье эм... ...жэ захалаа.

...0 оной Буряадай искусствын түрүү... ...декадын үедэ Москва хотодохи ...тэй арадуудай искусствын музейдэ ...ын олонитэ анха түрүүшынхиеэ онсо... ...й Буряад-Монголой уран зураашадай ...бүтээлнүүдтэй танилсаа hэн. Тэрэ ...Ц. Сампиловай «Угайгаа», «Талын ...», «Малшан», Ф. Балдаевай «Шеше ...», Аржиковай «Бөө», Окладниковай ...бостинууд—Селенгинскдэ», Мэрдыгеевтэй «Байгалай зураг...». Чикотеевэй ...й республикын басагад». Тудуповай ...лаашад» болоод, Чернутовай, ...ай, Тиминэй, Шестаковагай зүжэгүү... ...мэгдэл зурагууд байгаа юм.

...ороной хамгаалгын Агуучехэ дай... ...түрүүшын үдэрнүүдhэ Суриковай ...тэ уран зурагай дээдэ hуургуулиин ...нүүд Тудупов, Аюшинов гэгшэд ...ада бодоhон байгаа. Аюшинов ...hоо бусаагүй. Гадна манай олон ...зураашад дайнда татагдаха баатай ...Тэрэнэй нэгэн Советскэ Союзай ...Г. Н. Москалёв—Россин габьяага ...зураашаа нэрэ солотой мүнөөшье ...үрэтэйгөө ажаллажа ябаhаар гол... ...ймэр нэгэн ушаб шалгаганаар дайн ...ханнүүдта хабаадалсаагүй манай ...зураашад дайшалхы нүхэдөө болон ...эй ара талын ажалшадые баатар... ...ыда уряалан, агит-плакадуудые олоор ...ба, туха сүлөөгүй байгаа юм.

...инай hүүлээр манай республикын ...олонитын эмхинүүд уран зураган искусствын эрилтэнүүдые хараада абан, зураашадай зоборигүйгөөр ажаллаха эрхэ байдал олгожо эхилээ hэн. Тиин таби гаран онуудаар түрүүшын мастерскойнууд нээгдээ. Уданшьегүй уран зураашадаймнай бүтээлнүүд республикынгаа, зоныи болоод бүхэроссин выставкэнүүдтэ улам олоор табигдадаг болоо бэлэй.

1950—1960 онуудай туршада Буряадай Уран зураашадан холбоон бэлиг шадабаритай шэнэ гэшүүдээр олошоржо эхилээ. Тэдэнэй зарим тэдые нэрлэбэл, Россин арадай уран зураша, СССР-эй Министрнүүдэй Советэй шангай лауреат Д-Н. Д. Дугаров, Россин арадай уран зураша, Буряадай Гүрэнэй шангай лауреат А. Н. Сахаровская, Россин арадай уран зураша, СССР-эй Уран зурагай академиин гэшүүн-корреспондентнүүд, Буряадай Гүрэнэй шангай лауреадууд А. В. Казанский, Г. Г. Васильев болон бусад болоно.

Он жэлнүүдэй ошохо тума манай уран зураашад зонын, бүхэроссин болоод бүхэсоюзна выставкэнүүдтэ улам олоороо хабаадалсадаг болоо. М. Я. Метёлкина, Г. Н. Москалев, Э. Э. Аюшеев, Б. С. Садыков, Т. А. Рудь, Н. И. Стариков, Г. Н. Купцов, М. Воробьев, Налобордин, П. С. Намсараев, Г. Н. Баженов болон бусад амжалтатай бэлэй.

1960—1970 онуудаар Н. Репинэй нэрэмжэтэ Ленинградай уран зурагай дээдэ hургуули дүүргэhэн А. Бритова, Э. Цыденов, С. Ринчинов, А. Даржаев, Н. Гомбоев гэгшэд нютагаа бусажа, зохёохы ехэ хүсэн болоо hэн.

1974 ондо ороной засагай дээдын зургаанай тогтоолоо арадай гар урлал hэргээхэ хүдэлөөн эхилээ. Тингэжэ манай республикада С. Санжиев, Р. Нохоров, Н. Намсараев, М. Эрдынеев, Б. Базаров, Б. Жамбалов, Г. Налханов, В. Бадмаева болон бусад олон алташа, мүнгэшэ дархашуул арадай дундаhаа тодорсо hэн. 1989 ондо манай аймаад мүнгэшэ дархашуул Россин Гүрэнэй шанда хүртөө hэн.

Угайнгаа ёно заншал hэргээлсэжэ эхилhэн уран дархашуулаймнай бүтээлэй нүүд орон соогоо эмхидхэгдэhэн душөөд выставкэнүүдтэ табигдаа бэлэй. Тэрэшэлэн Монголдо, Энэдхэгтэ, Францида, Сиридэ, Япондо харуулагдажа, үндэр дээдын сэгнэлтэдэ хүртэhэн байна.

Улаан-Удэдэшье, хүдөө нютагуударшье баригдаhан олонитын удха шанартай ехэ барилгануудые уран гоёор шэмэглэхэ талаар манай уран зураашад эдэбхи үүсхэлтэй байдаг.

Манай Уран зураашадай холбоондо ерэhэн холо, ойрын айшад, жэшээлхэдэ. Германиин, Францийн уран зурагай академиин түлөөлэгшэд, Хитадай зураашад, Австралийн уран соёлой бүлэг ажа ябуулагшад болон бусад Буряадай уран зурагай искусство тухай hайшаалтай hанамжануудаа мэдүүлээ hэн.

Ойн баярай hайндэрнүүдэй үедэ манда бии байгаа бэрхэшээлнүүд, дутуу дундануд тухай хэлэнгүй гаража болохогүй. Урдань байhан халуун харилсаамнайшье мүнөө хайшаа болонхойб даа? Дэлгүүрэй экономикын энэ үедэ зохеохы ажалтай, ажабайдалайнгаа талаар халуун анхаралаар хүреэлэгдэхэ ёнотой.

Соёлой болон зохеохы арга боломжнуудые хүгжэлтынь хэм соо байлгаха гэшэ мүнөө тон шухала. Оюун бэлиг гэшые ёнотоор, саг соонь тоожо обсорхогүй ябадал мүнөө дэлгэрэнхэй. Энэ талаар мүнөөшье хубилгажархиhан зүйл ээлтэйл ха.

В. БАЗАРОВ.
Буряадай Уран зураашадай холбооной түрүүлэгшэ.

ЗАМЫЕМНИ ЗААhАН ЮМ

ЭДЭ үдэрнүүдтэ Россин Федерацийн искусствын габьяага ажал ябуулагша, Ленинэй орденто, Буряад ороной мэргэжэлтэ уран зурагай үндэhэ hуури табигша, СССР-эй Верховно Советэй депутат ябаhан Цыренжап Сампилович Сампиловай түрэhөөр 100 жэл гүйсэбэ. Мүн энэ үедэ Буряадай Уран зураашадай холбооной ойгуулагдаhаар 60 жэлэй ой гүйсэбэ. Энэ ушарта Ц. С. Сампиловай дурасхаалда хэдэн баримтануудые хэлэхэ дуран хүрэнэ.

Би дайнай урда тээ, 1938—1940 онуудта, hургуулида hуража байхадаа, уран зургага тон дуратай, ооредые зураха хүсэлтэй бэлэйб. Иланганда Ц. С. Сампиловай зурагтай номуудые hайхаhаадаг, уншадаг байгааб. Түрэлхи хэлэнэймнай багша Ананда Аюрзанаевич Аюрзанайн «Аламжа Мэргэн», «Үбгэн Жэбжээнэй мэргэн», гэhэн үльгэрнүүдые, Х. Намсараевай, Б. Абидуевай, Ц. Номтоевой, Ц. Галсановай зохёолнуудые эдир маанадай сэдьхэл бодолой үлгэрмөөр, уран hайханаар уншадаг байгаа. Түрэлхи хэлэнэймнай хэшээлнүүд хэзээ эхилхэнь ааб гэжэ хүлеэжэ ядадаг байгаабди.

Тингэhээр 1943 ондо сэрэгэй албанда мордоо hэм. 1950 оной май hара гаратар Совет Армийн албанда ябааб. 1949 ондо Хабаровск хотоhоо нэгэ hарын амаралтаар Улаан-Удэ ерээ бэлэйб. Тэрэ сагта минии аха Бадарма Аюшеевич Очиров «Буряад үнэн» газетын редактор байгаад, намайе уран зургага дуратай, бага зэргэ зурадаг гэжэ мэдэхдээ, Ц. С. Сампилов, Г. Е. Павлов хоёртой танилсуулhан юм.

Зурагуудаа абаад, тэдээндэ гэртэнь сэхэ ороодог болоёб. Тэдэнэр Шмидтын үйлсоор искусствын хүдэлмэрилэгшэдэй ехэ гэртэ ажаhуудаг байгаа. Зурагуудыемни хараад, «Зай, залуу сэрэгшэ, hурахал хэрэгтэй»,—гээд Эрхүүгэй зурагай училищиин адрес үгэhэн юм. Тэрэ сагта Ц. Сампилов бэлшээри дээрэ хоёр ямаадай мүргэлдэжэ байhан зурагаа зуража байгаа. Эгээл тэрээхэн үсыень, гартаа мольберт бинрэ хоёроо баряад байhан хаhыень уран зураша Г. Е. Павлов мүнхэлэн зураhан байдаг.

Ц. Сампилов тинхэдэ намда олон зурагуудаа харуулаа. «Буряад нютагуудаараа ходо ябажа, hонирхоhон, хараhан юумэеэ саарhан дээрэ зуража абанаб. Буряадай табан хушуун малые, тэдэ бүгэдые адуулжа ябаhан малшадые, тала дайдынгаа аглаг уужамые олон модон соо ябагаар ябажа адагланаб»,—гээ бэлэй.

Зурагуудыень харахадаа, нюдэмни галаар бадаржа, зурхэндэмни наран гараhан шэнги болоо hэн. Тэрэ сагта Ц. Сампилов Г. Павлов хоёр ехэ нүхэд байгаа. Хошон зугаатай, ходо энеэлдэжэ, hайхан шэнжэтэй шарайтайнууд, юрынхеэр хүбсалhан, гэрнүүд соонь тоhон шэрээр анхилжа байгша бэлэй. Мүн тэндэнь зураха холстнууд, тэдэнние татаха раманууд, хадааhан, алха гэхэ мэтыг олон зэмсэг дүүрэн байгаа.

Уданшьегүй 1950 оной май hарада армиhаа табигдажа, нютагаа бусабаб. Хурамхаан нютагтаа нэгэ жэл hургуулида хүдэлөөд, Эрхүүгэй уран зурагай училищида орохо зорилготой аха заха Ц. Сампилов Г. Павлов хоёртоёо уулзахаяа Улаан-Удэ ерэбэб. Хурамхаандаа байхадаа, жэл соо олон зурагуудые зураhанаа тэдэ хоёрто харуулбаб.

«Залуу хүбүүн зуража шадахаар лэ байнаш. Нютагтаа хараhаа, үзэhэн гоё hайхан зүйлнүүдые сэдьхэлдээ ходо дурсажа, саг соонь хадуужа, зуража, ябаха хэрэгтэй юм. Hайн зурагууд гээшэ сагай нюрууда түүхэ болон мүнхэрдэг үйлэтэй юм. Тимэhээ 100—1000 жэлнүүдтэ hонирхолтой байдаг. Тиимэhээ оролдохол хэрэгтэй. Дээдын шэнжэтэй зохёол-зураг бүтээхэ гээшэ ехэл хүшэр юм. Табан жэл соо hураха байнаш, гансал архи намнаха хэрэггүй»,—гэжэ намда ехэ hургаал заабари хэлээд, олон холст, бирэнүүдые бэлэглэhэн юм.

Ц. С. Сампилов ехэ hайхан буряад янзатай, абари зантай хүн байгаа. Монсогорхон толгойнь үргэн малаан магнайтай, үндэр зохид хамартай, нягтаханаар табиhан hахалтай, дорюуханаар энеэбхилhэн нюдэтэй, бэень шанга тамиртай, түбшэн номгон гэшхэдэлтэй, зоноор золгоходоо, арга заатагүй гарынь барижа мэндэшэлдэг, танилсаад, hайханаар зугаалдаг, юрэдөөл, хүнэй зүрхэ сэдьхэлдэ баяр мандуулдаг хүн байгаа гэхэ байнаб.

Ц. С. Сампилов буряад арадаа өөдэнь мандуулhан, гайхамшагта зурагуудаараа тоонто газар дайдаяа дэлхэйн олон түмэндэ дэлгэн харуулhан, мүн түрэл Буряадайнгаа тэрэ үеын мэдээжэ оюун бэлигтэнние, эрдэмтэ ухаатанние зурглан бэшэhэн гээшэ.

Алдарта уран зураашымнай зуун жэлэй ойдо тэрэнэй нэрые зүүжэ байhан музей соо оорэйнь уран бүтээлнүүд дүүрэнээр харуулагдажа байна.

Дээрэ дурсаглагша ойн баяраар дашарамдуулан, манай республикын засагай дээдын зургаануудые ургажа ябаа залуу уран зураашадтаа саг үргэлжэ анхарал хандуулжа, бүтээhэн уран hайхан зүйлнүүдыень саг болзортонь худалдажа абаха, шэнэ мастерскойнуудые барюулжа байха аабза гэжэ ехэер найдагдана.

Э. АЮШЕЕВ.
Буряад Республикын арадай уран зураша, Эсэгэ ороноо хамгаалгын Агуучехэ дайнда хабаадагша.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Буряадай мэргэжэлтэ уран зурагай үндэhэ hуури табилсагшад, Буряад-Монголой АССР-эй арадай уран зураашад, Россин Федерацийн искусствын габьяата ажал ябуулагшад (зүүн гарhаа) Ажалай Улаан Тугай, «Хүндэлэлэй Тэмдэг», Улаан Одоной болон Монголой Арадай Республикын «Алтан гадаhан» орденто Георгий Ефимович Павлов; Ленинэй, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденто, СССР-эй Верховно Советэй депутат ябаhан Цыренжап Сампилович Сампилов гэгшэд уран зурагайнгаа мастерской соо.

1949 он.

(Уран зураашадай холбооной архивhаа абтаба).

ҮҮСХЭЛТЭ ЭДЭБХИИНЬ АШААР

ДАША-НИМА Дугаров—Буряадай бэлиг шадабаритай мэргэжэлтэ уран зураашадай нэгэн юм. Би эндэ уран зураашын бүхы хүндэтэ нэрэ эзэргэнүүдые дурданагүйб. Юуб гэхэдэ, тэдэ бүгэдэнь манай харагшадта мэдээжэ байна. Д-Н. Дугаровай зурагуудай урда зогсоодхиходо, абаhаар лэ доторойнгоо халуун удха, хүсэлөөр харагшадай анхарал абаhаар татаадхидаг юм.

Ехэ уран бэлигтэй тэрэ хадаа совет уран бүтээлшэдэй түрүү зэргэдэ орохо ёнооредо ороно. Тингээдшье Буряадай Уран зураашадай холбоонине 15 жэлэй туршада хүтэлбэрилхэ гээшэмнай бэлигтэй эмхидхэлшын аша габьяа байха зэргэтэй.

Даша-Нима Дугаровай аша габьяагаар уран зураашадай, алташа, мүнгэшэ дархашуулай болон hинлүүршэдэй ажаллаха цех гэхэ гү, али ехэ мастерской Улаан-Удэ шадарай Исток hуурида нээгдэhэн юм. Тэрэшэлэн «Дугаровай үе сагта» Буряадай искусство хадаа СССР гүрэнэй хилые дабажа, Япондо, Францида, Сиридэ, Энэдхэгтэ, Венгридэ, тэндэхи олон түмэнэй нюдэнэй шэмэг болон харуулагдаhан байдаг.

Тэрэ сагта үгы болон мартагдажа байhан манай арадай уран бүтээл болохо мориной дэлhэ, hүүлээр томогдон, гүрэгдэhэн бүтээлнүүд дахинаа hэргээгдэхэhээ гадна ёнотойл манай үндэhэтэнэй дээдын хэмжээнэй искусство боложо мандуулагдаа.

1991 оной февраль hарада манай республикада Бүгэдэ Буряадай үндэhэн соёлой эблэл байгуулагдажа, Д-Н. Дугаров тэрэнэй президентээр hунгагдаа бэлэй. Үндэhэн арадайнгаа угай ёно заншалнуудые, угсаатанайнгаа соёлые гүн гүнзэгыгөөр мэдэдэг энэ нүхэрнай шэнэ туншаалда тон лэ зүбөөр дэбжүүлэгдэhэн байгаа гэжэ онсолон тэмдэглэлтэй.

Үндэhэн соёлой түбэй дэргэдэ түбэд уран зурагай, минеральна шэрэ будагуудые тусхайгаар бэлдэхэ, абдар ханзануудые уран гоёор шэмэглэхэ, тэрэшэлэн мориной тоног зэр зэмсэг бүтээхэ, үндэhэн буряад гоёлой хубсаhа хунар оехо курсануud нээгдэhэн юм. Минерал бүхэнние бутаргажа, шэрэ будаг болгон бэлдэхын тула ондо ондоо онол, тусхай амhартануud хэрэгтэй юм. Юрэдөөл, минеральна шэрэ будагуудые бэлэдхэлгын онол арганууд зуугаад жэлнүүд соо аргагүй нюуса байhан гээшэ. Тиимэhээ тэрэнэй бүтээгдэхэ арга боломжнууд урашуулай үгhаа угта дамжуулагдадаг байhан юм.

Д-Н. Дугаров тэрэ үедэ конкурсын гуримаар 9 хүнние шэлэжэ абаад, угсаатанайнгаа эртэ урдын шадабари бэлигые тэдэнэртэ дамжуулха арга олгоhон юм.

Л. ЦЫРЕПНИМАЕВА,
Ц. Сампиловай нэрэмжэтэ Уран зурагай музейн эрдэмтэ хүдэлмэрилэгш.

...УРАГУУДТАНЬ МҮНХЭРӨӨ

...М. Ванданов Галуута нуурай эрьедэ оршодог Тамча ...ринда түрэhэн юм. Максим уран hайханай литературhаанаар мэдэдэг, поэсидэ, философидо дуратай бэлэй. ...ньи, үдэhэн тоонто нютагайнь гоё hайхан байгаали ...рхэн хубүүнэй зүрхэ сэдьхэлдэ даамай дулааханаар хадажа, хожом саашадаа гоё hайхан образууд болон ...гэн уран зурагуудта мүнхэрөө.

...975 ондо М. Ванданов Улаан-Удын багшанарай 1-дэ... ...чилищиин уран зурагай отделендэ Буряадай мүнөө ...мэдэжэ уран зураашад болоhон С. Миронов, В. По...ов, В. Доржиев, О. Раднаев, С. Ханхаров, Н. Пур... гэгшэдтэй хамта hуража гараhан байна. Тэрэ үедэ ...р уран зураашадай бүлэгые А. С. Гармаев хүтэлбэ...дэг бэлэй.

...977 ондо Максим Ванданов мэргэжэлэй талаар hу...гүй дээгүүр тоологдодог Эрхүүгэй искусствын учили...да абтаа hэн. Тэндэ hуража байхадаа, хурса харасаа... уран гартай залуу зураша бэлиг шадабарияа нари...лаг хүгжөөхэ талаар сусашагүйгөөр ажаллаба. Тэрэл ...ороор харилсаха дэлгэр hайхан сэдьхэлынь үргэ...лжэ байгаа.

Максим хүнэй сэдьхэлэй гүн гүнзэгы шанарые хаража ...даг хоморой бэлигтэй байhан юм. Ахамад нурсануудта ...ража ябажадань, тэрээнhээ зүбшөөл заабари абахаяа ...луу студентнэр ходо ерэдэг байгаа. Максим Ванданов ...ханаа багшалхы шадабаритан байhан тула Красноярск ...ын уран hайханай институдта, мүн Хяагтын искусствын училищида амжалтатайгаар ажаллаhан юм.

Уран hайханай талаар үргэн ехэ ойлгосо, мэдэсэ үгэхэ ...тай Красноярскын уран зурагай Гүрэнэй институтэ амжалтатайгаар түгэсхөө hэн.

Тэрэнэй дипломно хүдэлмэри Москвагай конкурсло таа...лдажа, Уран зурагай Академиин мүнгэн медальда ...ргүүлэгдэ байгаа. Тингэжэ тэрэ Краснодарскынгаа институтай дэргэдэхи аспирантурада уригдажа, уран зурагай ...ерарада ажаллаба, hуралсаба. Гэбэшье жэл болоод, ...ын үзэлэнhоо уламжалан; аспирантурала дүүргэгүй нютагаа бусахы баатай болоо hэн.

Буряад ороноо оусаhаар тэрэ Хлагта хотодохи искусст...ийн училищида багшаба.

Владивосток хотодо тэрэ сэрэгэй-патриотическа темэдэ ...ирлидо үдешлэгэ гэжэ зураг бүтээгээ hэн. Тэрэнь ...ргэдэй шанда хүртэhэн байгаа. Саашадаа уран зураа... ...ой техникүүдтэ, онсолоол, ажабайдалай философи ...тэрэлтэ ба ухаалга, үхибүүн ба үндэр hаhан, гансаа...дала ба хани нүхэдэй тухай бодолжолдог болоhон юм. ...рнадан залуу уран зураашадаан 1992 оной выставкэдэ ...рэ арбаад зурагуудаа табиhан байна. Тингэжэ тэрэнь ...он тоото харагшадай зүрхэ сэдьхэлдэ гүн гүнзэгы дурсахаал үлоогоо.

Уран зураашын арба гаран томо хэмжээнэй бүтээлнүүдые республикын музейнүүд худалдан абаhан юм. Ц. Сампиловай нэрэмжэтэ уран зурагай музейдэ тэрэнэй «Уhалай шаалан», «Сэлэнгэ», «Шэнэ байшан» гэхэ мэтын зурагуud хадагалагдажа байдаг. Гадна уран зураша Буряадай түүхын музейдэ, уран hайханай жасада хэдэ хэдэн зурагуудаа бэлэглэhэн байна.

С. ЦОКТОЕВ,
уран зураша.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Буряадай мэргэжэлтэ уран зураашад (зүүн гарhаа) 1-дэхи зэргэдэ: Е. И. Неволина, О. Я. Пепуль, Ц. С. Сампилов, Р. С. Мэрдыгеев, А. А. Окладников, Т. А. Чикотеев, 2-дохи зэргэдэ: Шарапов; И. А. Аржиков, Г. Е. Павлов, А. И. Тимин, Н. О. Голованов, А. Х. Аюшипов, (hүүлшын хүнэй нэрэ, обог мэдэгдэнэгүй).

(Уран зураашадай холбооной архивhаа абтаба).

1936 он.

ХУУШАН БАЙШАН

БҮХЫ ед ооорн эзэдhээ үлэшөөд, дутынь зоной сэдьхэлэй хүсэргэн дайражал байдаг гэшэ ха даа. Хүнэй толгой соо нимэ бодомжо нэгэ бүрүүл, нэгэ тон hонорусэгэлдэр болоhой ушар ...тэ болоод үзэгдэхэ юм. Мэдон гэрнүүд барилгатай даа олоороо зоной нинэ-тинэ hүндэлдэгүй Шмидтын нэрэмжэтэ гудамжаар ябаhаб. Үниндөө hайса ябаhан хаша руу харанаб. Тэр саанаь хүрхинн татажа хуушарhан хоёр дабхар байшан. Анхандa обеорогдоhон үзэгдэлнүүд хуул тэрэл шэгэрэл-хэбэр... Тэд баhа юун бэ даа, нэгэл тинмэ хэбэртэй даа.

Зоной аймаhуудаи ує саг тэрэл сагайнгаа тамга сарка—ажал хэрэгынь, заншал гуримынь үлэдэг бээ. Шэнэ сагай сүрхэдэ, тэрэл үеэнь ёно гурим заншадаг аабза. Бүгөөр толгой соохи дурасхаал... Энэнhээ хэзээшье хахасагдахагүй бэшэ гү? Табин жэлэй саада тээхи үзэгдэлнүүдые hанаhаб.

Тингэхэдээ энэ хоёр дабхар байшангай хашаа ойдоошье шэнги болохо юм. Тэрэ сагта энэ хашаагайшье үүдэн, гэрэйшье үүдэн сэлигдээтэй, уужам байдаг hэн. Хашаа соогуурнь дүүрэн багашуул наадаха, сонхолуудынь нээлгэтэй, эндэ hүүгшад хуу бэе бээ таниха, амар мэндээ мэдэлсэхэ, оролсохо, гаралсаха— нимэ байдаг hэн гэжэ hананаб.

Нүхэр хүбүүнтээ энэ гэрэн хоердохи даохарта Сампиловтанайда ерэхэоди. Тэрэл сугга Сампилов эндэ hууhан юумэл даа. Мүнөө дэлгүүрэй хажуудахи уран зурагай музейдэ энэ хүнэй тэрэ зүүдэнхэл гэжэ бүгэдэндэ ойн бээ.

Минии сэдьхэлдэ дүтэ Ланнадаа үүдэл таниддаагүй залуу хүнүүд тайхангяар, юун хэрэгтэй юм гэhэнгээр уггаба. Эндэ ямар айлайм hууhан бэ гэжэ эзэдhээнь асуухадам, мэдэхгүй байба, ...ньье зуб бээ. Тэрэ сагhаа хойшо олон жэл үнэрэ. Тингэхэдээ энэ гэрэй гаргаа хаhадань «Дурасхаалан тэмдэгшье» хадагдаагүй ха юм. Энэ гэртэ hууhан бэшэ элитэ хүнүүдые, нэнэзэнь, суута поэт Цэдэн Галсанов эндhээ ондоо тэмдэг зоогөөд, hаншаг мордоо hааб даа. Сэбэр hайхан шарайтай Ира hамганинь мүн лэ нүгшэнхэй. Мэрдыгеевтэй, Павловтан, скульптор Тимин энэ гэртэ hууhан юм. Мүн Цыреп-Дулма Дондоковна Дондокова эндэ hуугаа. Буряадай түрүүшын романай автор суута Жамса Тумунов мүн лэ энэ гэртэ байрлаhан юм. Хоца Намсараевшье эндэ айлшалдаг лэ бэлэй. Дайнай жэлнүүдтэ баруун тээhээ зүүн тээшэнь хүнүүдые юуулдаг байгаа. Тэрэ хатуу сагта уран зураша Сампилов эндэ hууhан юумэл даа. Мүнөө ...ай жэлнүүдтэ баруун тээhээ зүүн тээшэнь хүнүүдые юуулдаг байгаа. Тэрэ хатуу сагта уран зураша Сампилов Украйнын элитэ эрдэмтэн, искусство шэнжэлэгшэ Шамбинаго гэгшэтэй танилсажа нүхэсэлэй.

Хуушан байшан, тэндэ hууhан элитэ хүнүүд тухай дурдалгануудhаа хүндэмүүжэ Сампиловтанайда гэртэнь орсэбди. Юрэдөөл, энэ айлайда зон таhардаггүй hэн. Бүхы юумэнинь элбэг, халима дэлимэ байдаг hэн гэхэ аргам үгы. Дайнай жэлнүүд, тэрэнэй хойшохи хомор саг hааб даа. Зураашанай наhанай нүхэр Ханда хэзээй хэзээшье аяга сайтай, хилэсмэтэй, тоhотойхон байдаг бэлэй.

Зариманда сайлалгын столдо гэрэй эзэнэй бии болоходо, хүхюун зугаа гараха, ямар нэгэн аятай зохид амисхаал ородог hэн. Үгыншье hаа, нүгөө таhалгынгаа үүдэ хаажархёод, дутынгөө нүхэдтэй хахад үдэр соо шатар наадаад hуушадаг гуримтай бэлэй.

Нэгэтэ «Фотокор» гэжэ хуушанай аппарат асараад, кассетнүүдыень табижа бэлдээд, таанадые буулгахамни гэбэ-гээшэ, Бага наhагадаг hэн гэжэ зондо эли ...эзэ. Энэншье ойлгосотой hаабза: уран зураашан хүдөө нютагта түрэhэн, хүлдэ орохотоёо адли шахуу мори ...нажа эхилhэн ёнотой.

Нүхэд олонтой, зонтой хүн hэн. Дээдын зураганай хуралдаанhаа hэн гү, али Москвагай 800 жэлэй ойн hайндэрhөө бусахадань, гэрээрнь дүүрэн айлшад суглараад байгаа агша hэн.

Бэлигтэй зураашанай хуби заяанда ехэ үүргэ дүүргэhэн хоёр ород зураашад тухай хэлэнгүй аргагүй. Жуков гэжэ зураашанhаа (Ц. Сампилов түрүүшын хэшээл абаhан юм. Гипсээр бүтээhэн дүрэнүүдые (маски) бэлэглэhэнинь Сампиловтанай гэртэ байдаг hэн.

Хоёрдохи ород зураашанинь Н. К. Рерих болоно. Аяншалагша, зохёолшон, агуу уран зураашантай Улаан-Баатарта залуу зураашан Сампилов уулзаhан юм. Бууралтажа ябаhан толгойтой, дэлхэйдэ суурхаhан уран зураашан Буряад ороноо онооhон залуу зураашантай уулзахадаа, мүнхэ дурасхаал болгон, бэе бээынгээ дүрэ зурулсаhан байдаг. Энээнhээнь бэшэ юумэн мэдэгдэдэггүй, Лыгжима Сампилога басаганинь мэдэнэл ёнотой. Тиимэhээ газетээр дамжуулжа хөөрөө hаань, hайн бэлэй.

В. МИТЫПОВ,
уран зохёолшо.

Соёлой һонин

Зохёохы ажалдань зорюулагдаба

Бэлигтэй үльгэршэн, поэт А. А. Тороевой түрэһөөр 100 жилэйнь ойн баярта, тэрэнэй зохёохы ажалда зорюулагдаһан суглаан Буряадай эрдэмэй түбэй конференц-зал соо болобо.

Баяр ёнололой энэ ехэ суглаанда Улаан-Удэ, Эрхүү, Шэтэ хотонуудһаа ерэһэн эрдэмтэд хабаадалсаа. Тиихэдэ Монгол ороннһоо ерэһэн дэлхэй дээрэ мэдэгдэхэ нэрэ солстой Монголой Эрдэмэй академиин академик Н. Хорлоо, эрдэмтэн Х. Сампилдэндэв гэгшэд хабаадалсаһан байна.

Буряадай эрдэмэй түбэй президиумэй түрүүлэгшэ, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор, профессор В. Ц. Найдаков тэрэ суглаае нээжэ, А. А. Тороевой буряад арадай аман зохеолой саашанхи хүгжэлтэдэ, буряад ураи зохёолдо оруулһан хубита ажалыень тэмдэглэжэ, ехэ сэгнэлтэ үгэһэн байна. Һүүлдэнь манай мэдээжэ эрдэмтэдтэ үгэ үгтэжэ, үглөөнэй 10 сагһаа үдэшын 5 саг болотор энэ суглаан үргэлжэлбэ.

Хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор А. И. Уланов үльгэршэнэй өөрынь онсо бэлиг шадабарине олон жилдэ шэнжэлэн гээшэ. Тиин тэрэ үльгэршэнэй буряад арадай аман зохёолой хүгжэлтэдэ оруулһан ехэ аша тусые онсолон тэмдэглэбэ.

Тиихэдэ түүхын эрдэмэй доктор Т. М. Михайлов А. А. Тороевтой уулзаһан тухайгаа дурдажа, хэлэ бэшэгэй эрдэмэй доктор Д. С. Дугаров үльгэршэнэй дуулаһан дуунуud тухай хөөрэхэдөө, гансал буряад арадай дуунуудые бэшэ, харин өөрөө дуунуудые зохёожо дууладаг байгаа гэжэ хэлээд, өөрынгөө магнитофон дээрэ бүүлгаһан үльгэршэнэй үльгэр хөөрэхэ, дуу дуулаха маягынь харуулан шагнуулһан, ехэ һонин элидхэл хэһэн байна.

Эрдэмтэд Р. А. Шерхунаев, Н. О. Шаракшинова, М. П. Хомонов, В. Ш. Гунгаров гэгшэд һонирхолтой элидхэлнүүдые хэбэ. Тиихэдэ эрдэмтэдэй энэ суглаан дээрэ монголой эрдэмтэ академик П. Хорлоо үльгэршэнэй хэһэн ажал гансал буряад арадай бэшэ, харин бүхы монгол угсаатанай аман зохёол болоод уран зохеотдо ехэ нүлөө үзүүлһэн юм гэжэ тэмдэглэһэн байна.

В. ШАГДАРОВ.

ИТАЛЬЯН ДУУШАДТАЙ ХАМТА

бэлиг шадабарияа Эрхүү хотодо харуулһан манай оперо болон баледэй театрай артистнарые амжалтаарнь амаршалнабди. Ноябрь һарын тэнгээр Эрхүү хотодо уригдаһан театраймнай бэлигтэй артистнар— Буряад Республикын арадай артист Григорий Багадаев, республикын габьяата артистка Виктория Базарова, мүн Баатар Будаев гэгшэд уран бэлигээ гэршэлэн, алдар суута композитор В. А. Моцартын «Реквием» гэһэн хүгжэмтэ зохёол гүйсэдхэлгэдэ хабаадажа, гоёор дуулаба.

Эдэнэртэй хамта театрай хоорой артистнуud олоной һаншаал магтаалда хүртэбэ. Энэ гүйсэдхэхэдэ орёо хүндэ хүгжэмтэ зохёол юм. Театрай ахамад хормейстер, Россиин искусствын габьяата ажал ябуулагша Борис Анатольевич Кимэй хүсэл ороллолго эндэ ехэ гэжэ тэмдэглэхээр. Энэ хүгжэмтэ зохеолые Эрхүүгэн хүгжэмтэ театрай симфоническа оркестр дэмжэлэн байна. Бү хэдэлхэйн хүгжэмтэ соёлой гоё һайхан эрдэни гэгдэдэг «Реквиемые» диригер Николай Сильвестров ударидаһан юм. Лата хэлэн дээрэ хоороһихидная дуулажа, шагнагшад үндэр сэгнэлтэдэ хүртэбэ.

Викторие Базарова (сопрано), Баатар Будаев (тенор), Григорий Багадаев (бас) гэгшэд орёо партинуудынь шадамар бэрхээр гүйсэдхэнэн байна.

Дж. Вердиин мэдээжэ «Аида» оперо театрта харуулагдаба. Италиин бэлиг суута артистнуud уран шадабарияа эндэ гэршэлбэ, Италиин Ла Скала театрай дуушад Мирна Печиле (Амнерис), Мауро Аугустини (Амонасро) гэгшэд аргагүй шадамараар оперодо дуулаһан байна.

Тиихэдэ Аидые Германиин Берлинскэ Штатсопериын театрай Людмила Магомедова, Радамесые Ехэ театрай дуушан, СССР-эй арадан артист Владислав Пьявко, Рамфисые Ехэ театрай дуушан, СССР-эй арадай артист Александр Ведерников гэгшэд гүйсэдхөө. Манай артистнуud Григорий Багадаев (Египедэй фараон), Виктория Базарова (Жрица) гэгшэд уран бэлигээ энэ оперодо гэршэлэн байна. Эрхүүгэй хүгжэмэй театрай артист Николай Нестеров (Гонец) яһала һайнаар дуулаа.

Энэ оперын хоорые манай театрай хормейстер Борис Ким хүтэлбэрилбэ.

Оркестрэй артистнуудай бэлиг шадабарине тэмдэглэхээр. Италиягаа духовой инструментнүүд дээрэ наададаг хүгжэмшэдэй уран бэлигые шагнагшад үндэр сэгнэлтэй. Эрхүүгэй симфоническа оркестрые хүтэлбэрилдэг ахамад режиссер Олег Зверевэй энэ оперодо оруулһан хубита ехэ гэжэ онсолхоор байна.

Б. ДОРЖИЕВА.

«ДУУГАА ДУУЛАНАБ МҮШЭДЭЙ ДОРО...»

[«Буряадай дуун-93» гэһэн конкурс-концерт тухай]

ҺАЙХАН ДУУН хүнэй урма баяр бадараадаг, зүрхэ сэдьхэлые эзэлдэг, хүнэй досоо нара түрүүлдэг, гуниг, үйдхар мартуулдаг гэжэ хэлсэдэг. Илангаяа һайхан гоё хоолойтой, бэлиг талаантай дуушад бүхы зүрхэ сэдьхэлээ дуунда зорюулжа, шагнагшадай бахархал ханаадаг, сээжэ соонь «сэсэг» ургуулдаг ха юм.

Һаяхан **«Буряадай дуун-93»** гэһэн конкурс-концерт оперо болон баледэй театр сбо боложо, хүн зон олоороо сугларба, шэхэнэй шэмэг болоһон дуунуудые шагнаба, хужарлаба. Энэ конкурсые композитор Сергей Манжигеевэй дуунуудаар оперно театрай артистнуud эхилэг. Е. Чимитовой, С. Ангабаевай үгэнүүд дээрэ бэшэгдэһэн «Хабарай вальс», «Эхэ орондоо», «Эжымни» гэһэн С. Манжигеевэй дуунуудые мэргэжэлтэ дуушад яһала гоёор дуулаба. Илангаяа олондо мэдээжэ «Эжымни» гэһэн дуунь («Эжымни, намайгаа хулисөөрэй...» гэһэн үгэнүүдтэй) СССР-эй арадай артист Дугаржаб Дашиев уянгатуулан дуулажа, олоной һайшаал магтаалда хүртэбэ.

Удаань композитор Анатолий Андреевэй дуунуud зэдэлжэ, гоё һайхан хүгжэмшэ дуунуудай авторай зохёолнуud шагнагшадай зүрхэ сэдьхэлые эзэлбэ. Илангаяа Д. Жалсараевай үгэ дээрэ бэшэгдэһэн «Инаг дуран — мунхэ гэрэл» гэжэ дуунь Д. Дашиев Аргагүй гоёор дуулаа. Юрий Ирдынеевэй огсом дорюун «Сэрэгшын марш», «Сэрэгшын гальс» гэһэн дуунуудые мэдээжэ артист Болот Бороев, бэлигтэй залуу дуушан Тогмит Танхаев гэгшэд хүсэл зоригтойгоор дуулаба.

Залуу композитор Баир Дондоковой зохёоһон «Зунай һүни» (үгэнь Б. Жанчиновай), «Тээгэ» (үгэнь арадай) дуунуудые республикын габьяата артистка Лидия Галсанова хангюурдаба. Тиихэдэ уласхоорондын фестивальнуудта хабаададаг Елена Шараева, Россиин габьяата артист Саян Раднаев гэгшэд залуу композиторай дуунуудые дуулаа. Концертмейстер, Россиин габьяата артистка Дарима Линховоин хүгжэмыень дэмжэлэн байна.

Эгээл һүүлдэ Пүрбэ Дамирановай, Виктор Усовичой дуунуud шагнагшадай анхаралда табигдаба. Юуб гэхэдэ, энэ конкурсын жюрин үүргэ шагнагшадта даалгагдажа, эдэмнай оонэ. дын программатай, тиин һайшаагдаһан дуугаа таһалжа абаад, үгэхэ ёнотой байгаа бшуу.

Пүрбэ Дамирановай зохёоһон «Хүхэ хасуурингуud» (үгэнь Д. Улзытуевай) гэһэн ород дуае эгэшэ дүүнэр — республикын арадай артистка Дарима Дугданова, мүн лэ «Байгал» ансамбльда дууладаг Дулма Дугданова гэгшэд ехэ гоёор дуулажа, шагнагшадай бахархал ханааба:

Дуулим үдэшээр дурсан шамаяа
Дуугаа дууланаб мүшэдэй доро...

Энэ һайхан дуунай үгэнүүдэй автор—поэт Баатар Батоев мүн. Концертын хоёрдохи хубида мэргэжэлтэ артистнуud дуунуудые дуулажа, эндэ ерэһэн зонние баясуулба. Артистнуud В. Базарова, Д. Болотов, Д. Дашиев болон бусад уран бэлигээ дэлгэбэ. Нёдондо үнгэргэгдэһэн «Дуун-92» гэһэн конкурсдо илаһан республикын арадай артистка Хажидма Аюржанаева П. Дамирановай «Ерэхэб гээ бэлэйш» гэһэн дуу дуулажа, олондо һайшаагдаба.

Забһарлалай үедэ эрхим дуун гэжэ «Сэлмэг үдэшэ» гэжэ дууе шагнагшад-жюрин гэшүүд нэрлэжэ, композитор П. Дамирановта түрүү һуури үгтэжэ, мүн 400 мянган түхэриг мунгэн шан барюулагдаба. Харин хоёрдохи шанда —300 мянган түхэригтэ композитор А. Андреев хүртэбэ («Инаг дуран—мунхэ гэрэл» гэһэн дуунайнгаа түлөө).

Нёдондо жэл түрүүшын һуури эзэлһэн дуун (Х. Аюржанаевагай дууланаан П. Дамирановай «Ерэхэб гээ бэлэйш») конкурсын һүүлдэ дахин эзэлэлээ бэлэй. Харин энэ конкурсын һүүлдэ композиторнуудта бүрүүлшэг ногообтор үнгэтэй хилэн бүд бэлэг болгон үгтоо.

Харин шалгарһан дуушадта шангуудые, ядахын сагта шагнагшадай урманда таизанда гаргажа, дохюулаашьегүй. Гарайшье бэлэг үгөөгүй, конкурсын һүүлдэ шалгарһан композиторнуудтай хамта тайзан дээрэ уряашьегүй, мүн илаһан дуунуудые дуулуулаашьегүй байһаниинь голхормэор байна.

Энэ конкурс эмхидхэлгэдэ гансал Арадай уран бэлигэй республиканска түбэй худэлмэрилэгшэд хабаадажа, спонсорнуud («Россельхозбанк» болон бусад эмхинүүдые) олоо. Саашдаа иимэ конкурс эмхидхэлгэдэ республикын Соёлой министерство, Композиторнуудай холбоон, бусад харьяата эмхинүүл булта хабаадаха, мүнгэ зоёреэр хангаха эзэргэтэй. Радио болон телевиденеэр, «Буряад үнэн» газетэдэ, бусад газетэнүүдтэ «Дуун-94» гэһэн гаршаг тайгаар шэнэшэнэ дуунуудтай хожомоо танилсуулжа байха шухала байна.

В. ТОКТОХОЕВА.

ЗУРАГУУД ДЭЭРЭ: Эгэшэ дүү Дугдановануud конкурсдо хабаадажа байна; Наталья Дымбрылова дуулана.

Д. АЛТАЕВАЙ фото.

ЭДИРШҮҮЛЭЙ АШААР

Агын пионернүүдэй байшангай (мүнөө үхибүүдэй урлалай байшан) тогтоһоор 40 жэл гүйсэбэ. Элдэб кружогуud, уран зурагай бусад хэмжээ ябуулганууд эндэ амжалтатайгаар үнгэргэгдэнөөр.

Тус байшангай нэгэ таһагынь юннадуудай станци байнан юм. Энэ ехэ һонин түүхэтэй. Ага нууринай урда захада ехэ хашаа-хорёо бии. Тэндэ 50-яад онуудһаа элдэб үрэ жэмэстэ модод, огородой эдеэнэй ургамалнуud болон сээг набшануудые үхибүүд ургуулна.

Аяар 1952 оной намар һургуулинин шабі Гутя Багимановагай звеногойхид «Берлихенген» гэдэг шэнэ сортын хартаабха тарижа, гектарай 440 центнер ургаса абаа һэн. Галя Татаурова, Тамара Ларионова, Бакира Намсараева, Клара Елонова басагад хэдэн удаа баян ургаса хуряажа, хүдөө ажахын Бүхэсоюзна выставкэдэ (ВСХВ) хабаадалсаа һэн. Мүнөө тэдэнэр элдэб эрдэм мэргэжэлтэйнүүд болонхой. Агадаа ажаһууна. Эдэ басагадай ашаар хартаабха үйлэдбэрилгэ округ соо ургэнөөр дэлгэрээ юм.

Үхибүүдэй станцида ранет, үхэр нюдэн, малина болон бусад алим жэмэсүүд, овощой ургамалнуud элбэгээр ургаад, наймаанда гаражка байдаг. Эдэнэй хүсоор жэмэстэ модод олоор таригдадаг болонхой.

Энэ ехэ ажалай эдэбхитэй эхи табижа, удаань, олон жилдэ худэлһэн багшаби олог Прокопий Алексеевич Носырев үбгэ наһан болоһоншье һаа, агынхидайнгаа ажабайдалаар ходо һонирхожо байдаг.

Ц. ГОНГОРОВ.

АРАДАЙ СЭДЬХЭЛ БАЯН

Һаяхан «Арадай сэдьхэл дуулана» гэһэн концерт Хани барисаанай байшангай зал соо боложо, Улаан-Удын захиргаанай соёлой таһагай зохёохы коллективуud бэлиг шадабариня харуулба. Боо шажантанай үзэгдэлнүүдые харуулаан коряж арадай хаталга «Байгалай долгинууд» (багшанарай институтдай) гэһэн дуу, хатарай ансамблиин гэшүүд гүйсэдхэбэ. Энэ коллективые Буряад Республикын габьяата артист, Россиин соёлой габьяата худэлмэрилэгшэ С. Доржиев олон жилдэ хүтэлбэрилдэг юм. Энэ удэшэ «Ононой эрье дээрэ», мүн ёохор наада дуутайгаар (хормейстэрынь Я. А. Бодягин) тэдэнэр харуулаа.

Удаань «Тоонто» гэһэн арадай фольклорно ансамбль тайзанда уригдажа, «Соолэйн дуус» (хүгжэмынь Ю. Ирдынеевэй) болон «Нэрьеэн» гэһэн ёохор наадатай үзэгдэл, дуу аидалдаае энэ удэшэ харуулжа, эндэ һуурһан зоной үндэр сэгнэлтэдэ хүртөө. Энэ ансамблиин дуушан Радна-Нима Базаров ехэ зохидоор урданай дуае ханхинуулба.

Людмила Осиповагай ударидадаг «Семейские янтари» гэһэн фольклорно ансамблиин артистнуud «Волга-реченька» гэһэн ород арадай дуае дуулажа, шагнагшадай анхаралда дурадхаба. Үшөө нэгэ студентнэрэй ансамбль олондо мэдээжэ болонхой, «Сибирский сувениръ» гадна «Забава» гэжэ нэрэтэй студентнэрэй ансамбль (соёлой институт) «Голоса России» гэһэн Бүхэроссиин 1-дэхи телерадиоконкурсын дипломдо хүртэһэн, мүн Хитадта, Румынида үнгэргэгдэһэн ураскоорондын фестивальнуудай лауреат болоһон байна. Энэ ансамблие багша Николай Осипов хүтэлбэрилдэг юм. Энэ удэшын наадан дээрэ «Ульянын үбгэн хүхюу зугаатай» гэһэн шэмээшэг арадай наада, мүн ярмаг тухай А. Прибыловой хүгжэмтэ зохёолой удхаар шог үзэгдэл «Забава» ансамблиинхид харуулжа, бэрхэ дуушад, талаантай артистнуud байнаан гэршэлбэ.

«Мелиоратор» гэһэн соёлой байшангай хатарай «Акварель» ансамблиинхид мүнөө үеын хатарнуудые огсом хүгжэм доро хатаржа, олоной һонирхол татаа. Энэ ансамблие Татьяна Кушнарева хүтэлбэрилдэг байна. Олон жилдэ хүүгэдые баясуулдаг, республика соогоо мэдээжэ болоһон «Софит» гэһэн хүүхэлдэйн арадай театрые шадамар бэрхээр ударидажа байнан республикын соёлой габьяата худэлмэрилэгшэ Вениамин Нестеревэй хүмүүжүүлһэн үхибүүдэй олонхинь оёнэдөо артистнуud болонхой. Тэдэнэй үхибүүд, ашанарынь мүнөө эндэ наадана. Энэ концерт дээрэ «Өөрынгөө һанаашаар аашалдаг Кеша» гэжэ нэрэтэй пьесэнээ хэнэг «Софит» театрайхид харуулба, Торхируунуудай хатар, монгол хатар «Байгалай долгинууд» ансамблиин артистнуud гүйсэдхэжэ, сугларагшадые хужаолуулба.

Залуушуулай театрай артист Игорь Терехов Суворов тухай хэнэг бэрхээр уншажа, концертдэ ерэгшэдые һонирхуулба. «Алтаргана» гэһэн бүлэгтэ дуушан Соёлма Чимитова «Ардагханаа барид гээрэй...» гэһэн урданай буряад дуае дуулаба. Дымбрыловтэнэй гэр бүлын ансамблиин гэшүүд П. Дамирановай дуунуудые энэ удэшэ шагнагшадтаа бэлэглээ.

Концертын түгэсхэлдэ А. Андреевэй «Түрэл нютаг тухай дуун» баяр ёнололой оршоондо эдэлбэ. Буряад Республикын арадай артист Г. Багадаев огсом дорюунаар дуулаба, тэрэнние концертдэ хабаадаһан бүхы артистнуud дэмжэлэн байна. Энэ концертын программые Россиин габьяата артист Майдари Жапхандаев зохёон найруулба. Концертын һүүлдэ ансамбльнуудай уран бэлигые дэмжэлэн соёлой таһагайхид, спонсорнуud гарай бэлэгүүдые, мүнгэн шангуудые уран һайханай харалгын эдэбхитэдтэ барюулба. Жэшээлбэл, «Тоонто» ансамблиин гэшүүдтэ минтээр Хитад ошохо 1 путевко үгтоо.

Б. ОРБОДОЕВА.

ТРЕНЕРЭЙ ДУРАСХААЛДА

1993 оной декабриин 24—26 да Д. Банзаровай нэрэмжэтэ багшанарай институдта Улаан-Удэ хотын спорткомитедэй хүтэлбэри доро боксоор нэмэл чемпионат үнгэргэдхэнь. Энэ мүрысоон Россиин габьяата тренер А. А. Атархановай дурасхаалда зорюулагданхай юм.

А. Атарханован дурасхаалай мүрысоон нинслэл хотодо олон жилэй туршада үнгэргэдэдэг. «Труд» гэжэ спортын бүлгэмэй эдэбхи үүсхэлээр үнгэрдэг байнан энэ турнир бэлигтэй эдир боксернуud элирүүлхэ, тэдэнние дэмжэхэ зорилготой байнан гээшэ. Багшанарай институдай спортклуб байгша ондо республикын Боксын федерацида хандажа, энэ мүрысоо институдай заншалта чемпионат болгохо тухай гуйһан байна. Юундэб гэхэдэ, А. Атарханов энэ институдта 25 гаран жэл соо худэлхэдөө, бэлигтэй олон боксернуудые хүмүүжүүлээ шүүу. Физическэ хүмүүжүүлгын факультедэй декан байнан А. Атарханован һурагшад Буряад ороной нэрэ хүндые оло олон мүрысоонүүд дээрэ нэрэтэй түрэтэйгоор хамгаалһан гээшэ.

Дүршэл сохётэй тренер байхаһаа гадна А. А. Атарханов эрдэмэй шэнжэлгэ хэдэг һэн. Тэрэнэй бэшэһэн номууд—«Ринг зовет», «За искусный бокс», «Бокс в Бурятии»—боксын методико хүгжөөлгэдэ горитойгоор нүлөөлһэн байха юм.

Республикын Боксын федерацийн шийдхэбэрсэр энэ турнир ехэ наһатай спортсменүүдэй мүрысоон болгогдоо.

Энэ жилэй мүрысоондэ Сибирь болон Алас-Дурна хизаарай бүхы дээдэ һургуулинуудай командануud уригданхай. А. А. Атархановай һурагша, Буряад ороондо боксоор эгэзэй түрүүн спортын мастер болоһон Бадма Бадмажапович Жигмитов мүрысоо эмхидхэн хүтэлбэрилхэ юм.

В. АЛЕКСАНДРОВ.

МВД-һээ мэдээсэнэ

ЗАРИМ ТЭДЫ ҮСӨӨРБЭШЬЕ...

Урда долоон хоногой туршада республика дотор гэмтэ ябуулганууудай тоо бага сага доошолоо гэжэ тэмдэглэлтэй. Бүри урдахи, ноябриин 22-һоо 28 хүрэтэрхи үдэрнүүдэй долоон хоногтой сасуулалтай. Хэрбээ тиихэдэ 313 гэмтэ ябадал гаргагдаһан һаа, үнгэрһэн долоон хоногто 272 гэмтэ ябуулга хэгдэһэн банна. Халуун мууроонь мушхэжэ, гэмтэдые дары түргэн бариха ушарнуудшье олошороо.

Гэхэ зуура үнгэрһэн долоон хоногой туршада 7 хүн алуулһан байна. Декабриин 5—6-най һүни аяар 5 хүн алуулаа. Олонхи ушарта гэмтэ ябадалнууд архидалгаһаа эхитэй байха юм. Хэдэн жэшээ дурдаяди.

Декабриин 5-най удэшэ, 19 сагта, Жердевэй үилсын 68-дахи гэрэй 74-дэхи байрада «Бүрэнерго» нэгэдэлэй 28 наһатай худэлмэришэнэй бэе олдобо. Бэдэрэлгэ-мүрдэлгын хэмжээнүүдые залан шууд абаһанай ашаар энэл үйлсэдэ ажаһуудаг гүрбан хүн баригдаа. Ямаршье ажалгүй эдэ гүрбан декабриин 5-да алуулһан хүнтэй суглаа архидаһан байба.

Загарайн аймагай Новонильинск посёлогто декабриин 5-да сээжэ руугаа хэдэн дахин хутагаар хадхуулһан эдир хубүүнэй бэе аптекыш хажууда олдоо һэн. Мүрдэлгын элирүүлһэнэй ёноор, урда удэрынь, һүнийн 24 саг багта посёлогой Соёлой байшангай хажууда эдиршүүл наншалдаад, 1979 ондо түрэһэн хубүүн нүгоодээ хутагаар хадхажа алаһан байгаа. Хутагань олдонхой.

Хулгай, тонуул хэхэ ... нууд үсөөрнэгүй. Улаан-... хотодо энэ талаар тон ... тан хэдэн газар эли бо... хой. Нэгэниинь гэхэдэ, мэр замшадай Соёлой ... шанган дэргэдэхи ... газар. Эндэ декабриин ... удэшын 18 сагта тани... гүй гурбан хүйхэр 1970 ... дэ түрэһэн С. эрхэ... хутагаар занажа айл... дуулаан хүртиг, малта... аваад тэрьелээ, Харанх... лон ойро дутэ нэгэшье ... нэй үгы байһан ушарые ... дэнэр һамбаашалаа бшуу.

Үбэлэй хүйтэнэй хаһа ... лэ нүлөөлнэ гэшэ. Дуу... хубсаһа, малгай, эдэ ... лой зуйлнүүдые, гэрэй ... буу шонхор, адуу мал ... гайлха ушарнуud олошо... зандаа.

Хулгайшадай «дурат... газарнуудай нэгэн гэхэ... нинслэл хотын түбэй ... гоон дэлгүүр мүн боло... Жэшээнь, декабриин 5-... удэшын 17 сагта дотоо... хэрэгүүдэй Советск» райо... таһагта нэгэ эхэнэр ... дал һэн. Ногоон дэлгэ... дээрэ рейтуза худалдажа о... тарнь, хоёр хүн 5000 тү... риг сэнтэй эд бараа... абаад, гүйшэнэ байба, М... лицийн худэлмэрилэгшэд ... ры түргөөр тэдэ хоёр хү... гайнадые баряа.

Дотоодын хэрэгүүдэй ... гануud республикын ... лаа хотодо үнгэрһэн жэ... «Квардат» гэжэ үргэн х... жээнэй операци үнгэрг... һэн. Энэ жилэшье ... нэгэлэлэй операци эхи... хулгай, тонуултай эдэб... тэй тэмсэл ябуулгадана.

Д. КОРКИН,
республикын МВД-гэй хэблэлэй албанай начальник.

ГАЛАЙ АЮУЛ ГЭТЭҺЭЭР БАЙДАГ

Байгша оной 11 һара соо республика доторнай 2325 түймэр гаража, 2 миллиардһаа дээшэ түхэригэй гарза хохидол болобо. Энэ үе соо элдэб янзын 580 байра, барилга, 201 толгой мал, 1458 тонно тэжээл, 71 единица техникэ галаг усалда орожо, шатаһан, дүрэһэн байна бшуу. Аяар 11 үхибүүдэй шэнгэхэн хоолойе эхэ, зэгэнь хэзээдэшье дуулахаяа болёо, 72 хүн дүрэһэнэй шархын һорьоотой ябахань гээшэ.

Нимэ аймшагтай аюул хадаа гол түлэб адлирхуул шалтагаантай байна: һоргүүгаар болгоомжолхо бодолоо алдаха, гэртээ бага балшар үхибүүдээ гансаарынь орхихо, үндэр наһатай үлбэр бэетэнние харуһагүйгөөр байлгаха ушарнуud хойшолонтой байна ха юм.

Ноябрь һарын эсэсэй арбаад хоног соо болоһон түймэриүүдэй олонхинь гэр бараан, байра, сарай соогуурхи зайн галай проводануудай, электроприборнуудай зайнабариладагаагүй шалтаантай байба. Тусхай мэргэжэлтые урилгүй, ооньдоо гэрэлэй утаһа татаһан, зайнабариладаа болоһон гэрэй эзэд эмэтэй байгаа. Тэдэнэр хадаа түймэрэй аюулгүйе сахиха дүримүүдые баримталаагүй байна.

Ноябриин 27-до Баргажанай-Адаг тосхондо ... шалтагаанаар түймэр гара... нэн. Мухар.Шэбэрэй аймаг... Түгнэ һуурида эрхэтэй М... льиновай хорёо, хашаа... малайнь байра шатаһан ба... на. Кабанскын районой Эн... хэлэг һуурида ажаһуудар... В. Г. Махарчугай байра бай... дал, мал адуунинь галаа... аюулһаа гарзалаа.

Котельниинүүдэйнгээ ху... дэлмэрине онсо анхарлаг... байгыт гэжэ хүтэлбэрилхы... түшаал эллэгшэдтэ болом... түсгаар харюусалгатай ху... нүүдтэ үшөө дахин һануул... маар байна.

Эдэн районой Дэрэтэй... һуурида «Октябрьскийэ» совхозой гаражай котельно... соо ноябриин 30-да түймэр гаража, бүхы хушалтань унаһан; зоосоон түхэрэл... гэжэ эбдэрһэн байна юм.

Түймэрэй гараха талаар республика доторнай байдал орёошог, галай аюулай бага болонгүй, харин дэмшэлхэ тэмшээ байнанинь һанаа зобооно. Тоо, баримтануудай харуулһанай ёноор, республика соомнай дунда зоргээр удртэ 7 түймэр гараһаа болоно. Эньин тухай мартангүй, болгоомжотой, һэргэлэн байхыетнай хүсэнэбди.

Р. ТУБАНОВА.
Буряад Республикын МВД-гэй УГПС-гэй инспектор.

БУРЯТИЯ

мүнөөдэрэй номерто

«Россиин Конституци баталагдан абтаба»— ИТАР—ТАСС-ай мэдээсэл.

Һунгалта ба референдум. «Аха захатан түрүүлжэ гараба» — Э. Намсараевагай корреспонденци.

«Залуушуул участогые тойрожо гараба»— Г. Намжиловай мэдээсэл.

Шухала асуудалаар хоорэлдоон. «Газарта хэрэгтэй һаа, абагты».

«Эзэн байхада хүндэ, тоёд хэрэгтэй» — Н. Натаевай статья.

Сэнхир экран

«Останкино» канал.
6.55—Шэнэ һонин. 7.35—Гимнастика. 7.45 — Үглоо. 10.05 — Фирмэ пайдуулна. 10.25—«Сорока». 10.40 — «Просто Мария». 11.30 — Революцийн музей. 12.00 — Мультфильм. 12.15—Джем. 12.45 — Пресс-экспресс. 13.00—Шэнэ һонин. 13.20—«Возвращение в Эдем». 16.00—Шэнэ һонин. 16.25—Телеминкст. 17.10—Блокнот. 17.15— Мультфильм. 17.40 —Музограф. 18.00— Бидэ, басагадай хоорондо. 18.20 — Клуб-700. 18.50 — Технодром. 19.00—Шэнэ һонин. 19.25 — Ородуудай оршон дэлхэй. 20.00—«Просто Мария». 20.50—А. Макаревичэй бенефис. 21.40— Амталан нойрсогты, багашуул! 22.00—Шэнэ һонин. 22.30 — Серпантин. 23.30 — Хоккей. США—Росси

«Росси» канал.
10.15—Дуугай хүтэлбэрилэгшэд. 10.45—Бурда-моден дурадхана. 11.15 — «Параллели». 11.35—Петербургын түүхэнүүд. 12.05—А. Лурьегэй хүгжэм. 12.20—Ан амитадай аймагта. 13.20—«Санта-Барбара». 14.10 — Хорюултай темэ. 14.40— Таряашадай асуудал. 15.00— «Где находится нофелет»—фильм. 16.20- Хүүгэдэй шэнэ һонин. 16.35 «Рост» студи.

Буряадай ТВ.
17.05- - Мультфильмнүүд. 17.35—Спортивна дамжуулга. 19.15—Байгал. 19.30 - Залуушуулай «Толи» видеоканал. 20.30—Буряадаар хэлэебди.

Редактор Ц. Б. ЦЫРЕНДОРЖИЕВ
РЕДАКЦИОННО КОЛЛЕГИ. ДАШЕЕВА Г. Х., ДОНДОГОЙ Ц. Ц., ЖИГЖИТОВ Б-М. Ж. (харюусалгата секретарь). НИМАЕВ П. Н. (редакторай орлогшо), ОЧИРОВ С. Д., РИНЧИНОВ С. Д. (редакторай орлогшо), ТОКТОХОЕВА В. Э.

Эмхидхэн байгуулагшад—Буряад Республикын Верховно Совет, Буряад Республикын Министрнүүдэй Совет
Бүгэдэ буряадай үндэһэн соёлой эблэл болон редакциин ажалша коллектив.

Манай адрес: 67000, Улаан-Удэ, Каландаришвилиин үйлсэ 23, «Буряад үнэн» газетын редакци.

Редакциин телефонуud: редакторай—2-50-96, приемный—2-54-54, редакторай орлогшонорой—2-68-03, 2-62-62, харюусалгата секретарнин—2-50-52, секретарнадай—2-66-76, таһагуud: соведүүдэй худэлмэрилэн ба шитын эмхинүүдэй—2-55-97 (даагшань), 2-61-35, 2-56-23, социально-экономическа — 2-64-36 (даагшань), 2-63-86, 2-67-81, 2-61-35, соёлой эрдэмэй болон һургуулинуудай—2-60-21 (даагшань), 2-57-63; олонлитын худэлмэрилэн ба мэдээсэлэй—2-54-93 (даагшань), 2-34-05, 2-69-58; оршуулгын—2-60-91; корректорнуудэй—2-33-61, хэблэлдэ бэлдэгшэдэй—2-35-95. Манай корреспондентнүүд: Агинскда—3-42-19, Закаменскда—30-61.
Буряад Республикын Министрнүүдэй Советэй хэблэлэй телефонуud: директор—2-49-94, бухгалтери—2-54-34, вахта—2-56-62.

Газетэ хэблэлэй 2 хуудаһан хэмжээтэй. Индекс 50901. Хэнэг 6.363. Стереотипта тушаагдаһан саг. 19.00

Буряад Республикын республикапска типографида газетэ хэблэгдээ. Директорэйнь телефон: 2-40-45.
Мүн 69-дэхи номертойгоор бүридхэлдэ абтанхай.